

ISSN: 2148-8975

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

**BİLGİ VE BELGE ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ**

THE JOURNAL OF INFORMATION AND DOCUMENTATION STUDIES

Sayı/Number: 6

Kış/Winter 2016/2

İSTANBUL 2017

YAYIN KURULU
Prof. Dr. İshak KESKİN
(Dergi Sorumlusu)

Prof. Dr. Şekibe Nihal SOMER   Prof. Dr. Nedret KILIÇERİ
Prof. Dr. Niyazi ÇİÇEK   Prof. Dr. Murat YILMAZ
Doç. Dr. Ümit KONYA   Doç. Dr. Işıl İlknur SERT

Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi
(The Journal of Information and Documentation Studies)
Hakem Listesi
(6. Sayı)

Prof. Dr. Coşkun POLAT   (Çankırı Karatekin Üniversitesi)
Prof. Dr. İshak KESKİN   (İstanbul Üniversitesi)
Doç. Dr. Ümit KONYA   (İstanbul Üniversitesi)
Doç. Dr. Burçak ŞENTÜRK   (Marmara Üniversitesi)
Yard. Doç. Dr. Malik YILMAZ   (Atatürk Üniversitesi)
Yard. Doç. Dr. Mustafa BAYTER   (Ankara Yıldırım Beyazıt
Üniversitesi)

Yayına Hazırlayan
Prof. Dr. İshak KESKİN

İç Düzen
Prof. Dr. İshak KESKİN

- Bu dergide yayımlanan makaleler Yayın Kurulu'nun izni olmadan aynen veya kısmen yayınlanamaz ve iktibas edilemez.
- Yayımlanan yazı ve makalelerin içeriği ile ilgili tüm sorumluluk yazarlarına aittir.

İÇİNDEKİLER

Hakemli Yazılar

Özhan Sağlık

Milli Arşiv Kurumlarının Eğitim Ve Kültür Hizmetleri Faaliyetlerinin Tanıtılmasında Sosyal Medyanın Yeri: İngiltere ve Türkiye Karşılaştırması

1-22

Mehlika Karagözoğlu-Aslıyüksek

Bilgi Profesyoneli Adaylarının İnternet Bağımlılığı Düzeyleri: Marmara Üniversitesi Bilgi Ve Belge Yönetimi Bölümü Örneği

23-46

İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi

The Journal of Information and Documentation Studies

Sayı/Number: 6, Sayfa/Pages: 1-22, İstanbul, Kış/Winter 2016

Basılı Nüsha ISSN: 1307-6655

Elektronik Nüsha ISSN: 2148-8975

MİLLİ ARŞİV KURUMLARININ EĞİTİM VE KÜLTÜR HİZMETLERİ FAALİYETLERİNİN TANITILMASINDA SOSYAL MEDYANIN YERİ: İNGİLTERE VE TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI

Place of the Social Media in Promoting the Facilities of Educational and Cultural Services of the National Archives Institutions:
Comparison of England and Turkey

Özhan SAĞLIK

İstanbul Üniversitesi, Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı
ozhan.saglik@istanbul.edu.tr

Alındığı tarih: 25.09.2016; Kabul tarihi: 08.02.2017

Öz

Toplumların geçmişten günümüze kadar yaptıkları faaliyetleri milli arşivlerinde görebilmek mümkündür. Milli arşivler, ülkelerin yaşadıkları sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel olayları aktarmanın yanı sıra, ülkede hâlihazırda verilen eğitim ve kültür hizmetlerinin de bir odağı olma işlevine sahiptir. Söz konusu işleve her ülkede aynı derecede önem verilmediği bilinmektedir. Bu işlevi milli arşivler nasıl yerine getiriyor sorusu çalışmayı şekillendirmektedir. Bu soruya bir cevap bulmak amacıyla imparatorluk geçmişi bulunan ülkelerden İngiltere ve Türkiye'nin milli arşivleri incelenmiştir. Bu ülkelerin milli arşivlerinin gerçekleştirdiği eğitim ve kültür hizmetleri incelenirken sosyal medya uygulamalarından biri olan Facebook üzerindeki paylaşımlar değerlendirilmiş olup, çalışmada içerik analizi yöntemi benimsenmiştir. Çalışmada Facebook paylaşımlarının incelenmesinin

nedeni pek çok kurumun Facebook'u halkla ilişkiler fonksiyonunu gerçekleştirmek amacıyla kullanmasıdır. Facebook paylaşımları incelendiğinde İngiltere'nin milli arşivini, eğitim ve kültür hizmetlerinin birer odağı, eğitim müfredatının ve öğretmen yetiştirme sisteminin merkezlerinden biri olarak benimsediği görülmüştür. Arşivde sergiler, konferanslar ve çeşitli kültürel etkinlikler yapılmaktadır. Türkiye'nin ise milli arşivlerini, geçmişte yaptığı faaliyetlerin birer delili olma fonksiyonunda değerlendirdiği; arşivi eğitim ve kültür hizmetlerinin birer odağı haline getiremediği tespit edilmiştir. Arşivde sergiler yapılsa da konferansların yeteri kadar düzenlenmediği, eğitim müfredatında arşivden tam anlamıyla faydalanılmadığı gözlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Milli arşivler, eğitim ve kültür hizmetleri, sosyal medya, tanıtım.

Abstract

It is possible to see activities of the countries from past to present in their national archives. National archives have the function which is one of the focuses about the education and culture services presented in the country besides narrating the life story of the countries had. It has known that this function has not been considered important in each country as well. How the national archives achieve this functions question is shaping the study. By answering this question national archives of the countries had an empire background like England and Turkey have been surveyed. These countries' realized education and culture services of national archives evaluation the posts on the Facebook which is one of the social media application has been surveyed and content analysis has been adopted as a method. Many institutions using Facebook to achieve their public relations function is the reason of examining the Facebook posts in the study. When analyzing the Facebook posts, it has seen that England has adopted her national archive as a focus of education and culture and one of the centre about education curriculum and teacher training. Exhibitions, meetings and various cultural activities have been done in the archive. It has determined that Turkey has appreciated her national archive within the function of being evidence about the activities in the past and could not establish the archive one of the focus about education and culture services. Even making exhibition in the archive, not enough conferences have been arranged and not being in the education curriculum have been observed.

Keywords: National archives, educational and cultural services, social media, promoting.

Giriş

Ülkeler geçmişten günümüze kadar gerçekleştirdikleri faaliyetlerin birer delili olan belgeleri milli arşivlerinde tutarlar. Milli arşivler bu nedenle ülkelerin temel hafıza kurumlarından biri olma fonksiyonuna sahiptir. Milli arşivlerin güncel belgelerin yönetiminde yönlendirici olmak gibi daha birçok işlevi bulunsa da bu çalışma-

da ülkelerin hafızası olma fonksiyonu üzerinde durulacaktır. Bir ülkenin hafızasını barından kurumlardan biri olan milli arşivler bu hafızayı nasıl değerlendiriyor, gelecek kuşaklara nasıl aktarıyor soruları çalışmayı şekillendirmektedir; çünkü bu sorulara bir cevap aramanın arşivlerin görünürlüğünü yükselteceği ve ülke içerisindeki itibarını artıracakı düşünülmektedir.

Milli arşivlerin birikimini nasıl değerlendirdiği, bu birikimi gelecek kuşaklara nasıl aktardığı arşivlerin eğitim ve kültür hizmetlerini gündeme getirmektedir (Keskin, 2014). Arşivlerin eğitim ve kültür alanında önemli bir konuma sahip olması ve bundan yararlanılması son elli yıllık bir gelişme olsa da, arşivlerden eğitim alanında faydalanılması düşüncesi 1800'lü yıllarda Avrupa'da görülmektedir. Bu dönemde İngiltere'de milli değerleri öğretmek amacıyla arşiv belgelerinin yayınlanmış örneklerinin okullara dağıtıldığı ifade edilmektedir (Keskin, 2014, s. 47). 1900'lü yıllara gelindiğinde Fransa, İngiltere ve Kanada'da yaz aylarında tarih öğretmenlerinin arşivlere götürülerek yaz okulu programları düzenlendiği, tarih derslerinde arşiv kaynaklarından faydalandığı bilinmektedir (Keskin, 2014, s. 49).

Arşivcilerle eğitimciler arasındaki sistematik işbirliği ise 1950'li yıllarda oluşmaya başlamıştır. Fransa'daki arşivlerde eğitim servisleri kurulmuştur. Bu servislerde yarı zamanlı tarih öğretmenleri istihdam edilmiştir. Fransa'daki başarılı örneklerin ardından 1970'li yıllarda arşivlerin eğitimsel işlevlerinin arşivcilerin sorumlulukları arasında olduğu görüşü genel bir kabul haline gelmiştir (Keskin, 2014, s. 50-51). 1980'li ve 90'lı yıllarda arşivlerin eğitim-öğretim ortamı olduğu düşüncesiyle eğitim müfredatında arşivlerden nasıl yararlanılacağı konusunda çalışmalar, araştırmalar yapılmıştır (Keskin, 2014, s. 53).

Ülkelerin gerçekleştirdiği faaliyetler o ülkedeki insanların kültürünün birer parçasıdır. Gerçekleştirilen faaliyetlerin delili olan belgeler ülkelerin kültür mirası olarak kabul edilmektedir. 1982'de Meksika'da düzenlenen Kültür Politikaları Konferansı'nda arşivlerin kültürel mirasa sahip olan kurumlar arasında olduğu beyan edilmiştir. Avrupa Birliği de arşiv malzemesini kültür mirası olarak kabul etmiştir (Keskin, 2014, s. 59). Arşiv belgelerinin bir ülkenin tarihini, karakterini, geçmişini ve geleceğini barındırdığını ifade etmek mümkündür.

Devletler, eski tarihlerden beri bürokratik yapıları içerisinde faaliyet gerçekleştirmekte ve bu faaliyetlerin sonucunda belge üretmektedir. Bu belge üretim şeması göz önüne alındığında belgelerin doğrudan kültürel bir değer taşıması amacıyla üretilmediği iddia edilebilir; fakat bir belgenin kültürel değer taşıması için mevcut kültürü gelecek kuşaklara aktarmak amacıyla üretilmesine gerek duyulmadığı düşünülmektedir. Yapılan faaliyetlerin kanıtı olan belgeler aslında ülkelerin kültürünü de yansıtmaktadır. Bu kültürün sirayet ettiği belgeler o kültürün birer taşıyıcısı olma özelliğine de sahiptir.

Arşivlerin kültür hizmetlerini nasıl gerçekleştireceği sorusu akla gelmektedir. Arşivlerdeki belgelerin erişime açılmasını bu hizmetin gerçekleştirilmesi olarak ifade etmek mümkündür. Arşivlerin erişime açılması kültürel hizmet fonksiyonunu yerine getirmesinin araçlarından biridir. Bu fonksiyonun daha çok 18. yüzyıldan itibaren ön plana çıktığı ifade edilmektedir (Keskin, 2014, s. 65). Bir ülkede arşivlerin kültürel hizmet fonksiyonu, ülkelerin belleğini oluşturan kurumlardan biri olan milli arşivler aracılığıyla yerine getirilmektedir. Milli arşivler, o ülkenin hafızasını derler, değerlendirir ve erişime açarak hizmete sunar. Milli arşivlerin, arşivlerin kültür

hizmetlerinde yönlendirici kurum olması sebebiyle bu çalışmada milli arşivler incelemeye tabi tutulmuştur.

Tarih sahnesinde milletler pek çok devlet kurmuştur. Bu devletlerin bazıları kısa, bazıları uzun ömürlü olmuş, bazı devletler imparatorluk haline dönüşmüştür. İmparatorluk geçmişi bulunan iki ülkeden İngiltere ve Türkiye'nin zengin arşiv kaynaklarına sahip olduğu bilinmektedir. Elimizdeki çalışmada, zengin arşivsel birikime sahip bu iki ülkenin, eğitim ve kültür hizmetleri alanında arşivlerinden nasıl faydalandıkları sorusunu yanıtlamaya gayret etmek hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda İngiltere Milli Arşivleri (İMA) ve Türkiye'deki Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğünün (DAGM) faaliyetleri içerik analizi yöntemi benimsenerek incelenmiştir. Bu faaliyetlerin, söz konusu milli arşivlerin sosyal medya uygulamalarından biri olan Facebook üzerindeki paylaşımlar aracılığıyla değerlendirilmesi uygun görülmüştür; çünkü söz konusu bu kurumların sosyal medyayı bilinirliklerini artırmak amacıyla tanıtımsal pazarlama ortamlarından biri olarak kullandığı, bu ortamda kendilerini daha fazla görünür hale getirerek halkla ilişkilerini yürüttüğü gözlenmektedir. Bu nedenle söz konusu milli arşivlerin gerçekleştirdiği faaliyetlerin Facebook'ta yer aldığı görüşünden hareket edilmiştir. Çalışmanın amacı, milli arşivlerin eğitim ve kültür hizmetleri fonksiyonunu sosyal medyayı kullanarak nasıl gerçekleştirdiğini incelemek, varsa sorunları çözümlenmek ve mevcut durumu tartışarak arşivlerin bu fonksiyonunun daha iyi icra edilmesine katkıda bulunmak şeklinde belirtilebilir.

Önceki Çalışmalar

Arşivlerin eğitim ve kültür hizmetleri hakkında pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar arşivlerin eğitim ve kültür hizmetlerini nasıl icra ettiğine ve edebileceğine yöneliktir¹. Arşivleri sosyal medya ile ilişkilendiren çalışmalar ise daha çok arşivle-

¹ Bahri Ata, "Sosyal Bilgiler Eğitiminde İyi Bir Örnek: ABD Kongre Kütüphanesinin Amerikan Hafıza Projesi", *Türk Kütüphaneciliği*, 25/2 (2011), 261-270; P. Carini, "Archivists as Educators: Integrating Primary Sources into the Curriculum", *Journal of Archival Organisation*, 7/1 (2009), 41-50; Y. Doğan, "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Yazılı Kanıt Kullanmanın Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisi", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12/2 (2008), 171-186; J. Hendry, "Primary Sources in K-12 Education: Opportunities for Archives", *American Archivist*, 70/1 (2007), 114-129; H. Işık, "Tarih Öğretiminde Doküman Kullanımının Öğrencilerin Başarılarına Etkisi", *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16/2 (2008), 389-402; H. Işık, "Ortaöğretim Tarih Derslerinde Birinci ve İkinci El Kaynaklar ile Etkinlik Temelli Ders İşlemenin Öğrencilerin Tarihsel Düşünme Becerilerine Etkisi", *Turkish Studies*, 6/1 (2011), 1323-1337; İ. Keskin, "Zamanı Mekâna Taşımak: Sosyal Bilgiler Ve Tarihi Arşivlerden Öğrenme", *Osmanlı'nın İzinde*. Prof. Dr. Mehmet İpşirli Armağanı, C. 2, İ. Keskin, F. M. Emecen, A. Ahmetbeyoğlu (Ed.), İstanbul: TİMAŞ, 2013, s. 155-175, 2013; İ. Keskin, "Yapılandırmacı Öğretim Bakımından Arşiv Kaynaklarının Önemi", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (2013), 1-29; İ. Keskin, *Arşivlerin Eğitim Ve Kültür Hizmetleri*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı, 2014; E. Ketelaar, "Tanıttan Anıta: Kültürel Miras Olarak Arşivlerin Ortaya Çıkması", *Tülin Aren Armağanı*, F. Kılıç-Denman (Çev.), İ. Keskin, M. H. Kutluoğlu ve S. Pamuk (Haz.), İstanbul: Pamuk Yayınları, 2009, 147-164; B. Şentürk, "The Use of Archives in Education: Examples from Abroad", *International Journal on New Trends on Education and Their Implications*, 4/1 (1) 2013, s. 108-114.

rin sosyal medyayı kullanıp kullanmadığı, sosyal medyada nasıl bir dil kullanabileceği ve sosyal medyanın nasıl arşivleneceği üzerine şekillenmektedir².

Milli arşivlerin eğitim ve kültür hizmetlerine dair faaliyetlerini sosyal medya paylaşımları üzerinden inceleyen yeteri kadar çalışma olmasa da, arşivlerin sosyal medyayı tanıtımsal pazarlama amacıyla nasıl kullanabileceğini tartışan çalışmalar bulunmaktadır. Dijitalleştirilen içeriğin sosyal medya aracılığıyla kullanıcıların erişimine açılacağı ve bu eylemin arşivlerin bilinirliğini artırarak güçlü bir şekilde yaşamlarını sürdürmesine katkıda bulunacağını dile getiren çalışmalar da bulunmaktadır (Garaba, 2012; Cianci & Schutt, 2014; Mason, 2014; Lamont & Nielsen, 2015). Yapılan bu çalışmadan milli arşivlerin eğitim ve kültür hizmetlerine ilişkin tanıtımsal pazarlamayı sosyal medya üzerinden nasıl yürüttüğü hususunda literatürde var olan boşluğu gidermesi beklenmektedir.

1. Arşiv Kurumlarında Yürütülen Eğitim ve Kültür Hizmetlerinin Tanıtılması ve Sosyal Medya

Arşivler, çeşitli etkinlikler ve programlar aracılığıyla eğitim ve kültür hizmetlerine ilişkin tanıtımsal pazarlamayı gerçekleştirebilmektedir. Bu hizmetlere geçmeden önce arşivlerde tanıtımsal pazarlama kavramının açıklanması gereklidir. Pazarlama, işletmenin, satış olanaklarını belirleyerek üretilen mal ve hizmetlerin tüketiciye ulaştırılması sırasında kâr elde etmek amacıyla çeşitli unsurları etkilemeye ve denetlemeye yönelik yaptığı etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (İktisat Terimleri Sözlüğü, 2004). Tanıtımsal pazarlama ise kâr amacı gütmeyen kuruluşların hizmetlerini tanıtırken e-posta atmak, gruplara özgü etkinlikler düzenlemek ve interneti etkin bir şekilde kullanmak faaliyetlerini kapsamaktadır. Arşiv kurumları için tanıtımsal pazarlama şöyle tanımlanabilir, "piyasadaki ürün ve hizmetlerin tüketicilere ulaştırılmasında kullanılan tüm yöntemlerden yararlanarak arşivin mevcut ve potansiyel kullanıcılarının tutum ve davranışlarını öğrenmeye çalışıp, onların istek ve gereksinimlerine uygun ürün ve hizmetlerin istifadelerine sunulması". Arşivlerde tanıtımsal pazarlamanın arşivin tanıtımı, yönetimin iyi bir yönetim benimsediği algısı oluşturma isteği ve ortak hafızanın yurttaşlarla paylaşımı amacıyla gerçekleştiği ifade edilebilir (Keskin, 2014, s. 201). Arşivlerin kültür hizmetleriyle ilişkilendirilebilecek tanıtımsal pazarlama faaliyetlerine, yayımlar, sergiler, hediyelik eşyalar ve görsel-işitsel yapımlar örnek verilebilir (Keskin, 2014, s. 201-206). Bu tanıtımsal pazarlama faaliyetlerinden sosyal medya karşımıza çıkan önemli araçlardan biridir.

² L. Cadell, "Socially Practical or Practically Unsociable? A Study into Social Media Policy Experiences in Queensland Cultural Heritage Institutions". Australian Academic & Research Libraries, 44/1 (2013), 3-13; L. Bountori ve g. Giannakopoulos, "The Use of Social Media in Archives". Procedia - Social and Behavioral Sciences, 147 (2014), 510-517; M. Frangos, "Transmedia Beckett: Come and Go and the Social Media Archive". Adaptation, 6/ (2014), 215-229; C. Koontz ve L. Moon, Marketing and Social Media: A Guide for Libraries, Archives and Museums. Lanham: Rowman & Littlefield, 2014; C. L. Liew, V. King ve G. Oliver, "Social Media in Archives and Libraries: A Snapshot of Planning, Evaluation, and Preservation Decisions". PDT & C, 44/1 (2015a), 3-11; C. L. Liew, S. Wellington, G. Oliver ve R. Perkins. "Social Media in Libraries and Archives: Applied with Caution". The Canadian Journal of Information and Library Science, 39/3-4 (2015b), 377-396.

Sosyal medya, Web teknolojisi, sosyal etkileşim ve kullanıcı tarafından oluşturulan içeriği bütünleştiren çeşitli etkinlikleri kapsamaktadır. Bu etkinliklere bloglar, wikiler, sosyal ağlar, fotoğraflar, görsel malzemeler, konuma dayalı servisler ve video paylaşım Web siteleri örnek verilebilir (National Archives and Records Administration [NARA], 2013). Aynı zamanda, sosyal medyada bireyler kurumların oluşturmuş oldukları içerik hakkında ortak çalışma yapabilmekte, yeniden düzenlemekte ve yorum yaparak bu içeriği paylaşabilmektedir. Kurumların üretmiş oldukları ve interaktif bir yapıya sahip olan sosyal medya içeriği, kimi ülkelerde kurumların faaliyetleri sonucu oluşan kurumsal belgeler olarak kabul görmekte ve bu anlayış çerçevesinde yönetilmektedir (NARA, 2013; İMA, 2014).

Kurumların faaliyetlerini tanıtırken sosyal medyayı etkin bir şekilde kullandıkları bilinmektedir. Kurumlar, oluşturmuş oldukları sosyal medya hesapları aracılığıyla etkinliklerini duyurmakta, kullanıcıları faaliyet sürecine katarak tanıtımlarını daha geniş bir tüketici kitlesiyle paylaşmaktadır (Malkoç, 2011, s. 97-106). Kurumların sosyal medya aracılığıyla halka ilişkiler faaliyetlerini yürüttüğü gözlenmektedir (Canan, 2013, s. 44-63; Kırıcı, 2014, s. 203). Ayrıca, çeşitli sektörlerde işletmelerin sosyal medya aracılığıyla tanıtımsal pazarlama yaptığı görülmektedir (Atadil, 2011, s. 61-63; Mavnacıoğlu, 2011, s. 160-170). Bununla birlikte, sosyal medyada tanıtımsal pazarlama yapan kurumların tüketiciler tarafından marka itibarının daha yüksek bulunduğu anlaşılmaktadır (Coşkun, 2013, s. 132).

Sosyal medyayı kullanan her kurumun değil, başarılı bir şekilde kullanan kurumların hizmet ve ürünlerinin daha çok kişi tarafından kullanıldığı belirtilmektedir (Türkden, 2013, s. 264-270). Bununla birlikte sosyal medya kullanılarak elde edilmek istenen başarı için doğru pazarlama tekniklerinin kullanılması gerektiği bilinmektedir (Alakuşu, 2013, s. 126-135). Sivil toplum kuruluşlarının etkili sosyal medya kullanmalarının masraflarını azalttığı, yeni sponsorlar edinmelerine katkıda bulunduğu ve kuruluşların daha güçlü bir şekilde yoluna devam etmesine destek olduğu belirtilmektedir (Engiz, 2013, s. 68-72). Sivil toplum kuruluşlarının sosyal medyayı kullanırken doğru pazarlama teknikleri aracılığıyla başarıyı artırabileceği dile getirilmektedir (Dondurucu, 2014, s. 305).

Sosyal medyanın yeni bir iletişim türünü ortaya çıkarması nedeniyle yeni pazarlama tekniklerine ihtiyaç duyulduğu ortaya çıkmıştır. Medya kuruluşlarında da geleneksel tanıtım teknikleriyle uzun vadede hareket edilemeyeceği, sosyal medyaya uygun kullanıcıyı kurumsal faaliyet sürecine katan tekniklerin kullanılması gerektiği anlaşılmıştır (Abuşoğlu, 2013, s. 92).

Bireylerin, sosyal medya aracılığıyla kurumların gerçekleştirdikleri faaliyetler hakkında yorum yapabilmesinin ve bu faaliyetlerin yürütülmesine ortaklık etmesinin kurumların sosyal medyayı etkin bir şekilde kullanmasına neden olduğu düşünülmektedir. Kullanıcı odaklı hareket eden arşiv kurumlarının bu gelişme karşısında sosyal medyayı etkin bir şekilde kullanmak istemesi doğaldır. Arşivlerin sosyal medyayı kullanarak kendi konumunu güçlendirdiği, kullanıcılarına daha iyi eriştiği ve amaçlarını daha başarılı bir şekilde gerçekleştirdiği görülmektedir (Garaba, 2012; Cianci ve Schutt, 2014; Mason, 2014; Lamont & Nielsen, 2015). Fakat, milli arşiv kurumlarının eğitim ve kültür hizmetlerini tanıtırken sosyal medyayı nasıl kullan-

dıklarının yeteri kadar incelendiği gözlenememiştir. Bu çalışmada, söz konusu husus İMA ve Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü (DAGM) özelinde incelenecektir.

2. İMA'nın Eğitim ve Kültür Hizmetlerini Tanıtmasında Sosyal Medyanın Yeri

İMA'nın Facebook ve blog aracılığıyla sosyal medyayı etkin bir şekilde kullandığı görülmektedir. Nitekim kurumda gerçekleştirilen sergileri, etkinlikleri ve hizmetleri sosyal medya aracılığıyla takip etmek mümkündür. İMA'nın Facebook (İngiltere Milli Arşivi [İMA], 2016a) ve blog hesabı (İMA, 2016b) incelendiğinde pek çok faaliyeti gerçekleştirdiği anlaşılmaktadır. Bu faaliyetlerin neler olduğu aşağıda açıklanacaktır.

İMA'da aile arşivleri, mekânlar ve daha pek çok konuda sergiler düzenlenmektedir (İMA, 2016c; İMA, 2016d; İMA, 2016e; İMA, 2016f, İMA2016g). Araştırma araçlarının kullanımı, dijitalleştirme, İngiltere kralları gibi konular hakkında webinarlar oluşturulmuştur (İMA, 2016h, İMA, 2016i, İMA, 2016j). İMA'da stajyer olarak çalışanların değerlendirmelerine erişmek mümkündür (İMA, 2016k). İMA'da arşiv depolarının ziyaretçilere bir tur eşliğinde gösterildiği görülmektedir (İMA, 2016l). Bununla birlikte, 16-19 yaş arasındaki öğrencilerin 1. Dünya (Paylaşım) Savaşı ile ilgili belgeler üzerinden bir hafta eğitim aldıkları anlaşılmaktadır (İMA, 2016m).

2. Dünya (Paylaşım) Savaşı sırasında İngiliz generallerin buldukları ülkelerde gerçekleştirdiği arkeolojik faaliyetlerin belgeler ışığında aktarıldığı gözlenmektedir (İMA, 2016n). 1930'lardaki günlük yaşam, geçmişten günümüze kılık-kıyafet değişimi, 2. Paylaşım Savaşı sırasında Doğu ve Güneydoğu Asya'daki esirlerin mektupları gibi konularda arşiv belgelerini kullanarak kitap yazan yazarlarla eserlerini tanıtıcı oturumlar düzenlenmekte veya bu konulardaki kitaplar duyurulmaktadır (İMA, 2016o; İMA, 2016p; İMA, 2016r).

İMA'nın gelişen teknolojik koşulların arşivlere getirdiği/getireceği meseleleri çözümlemek için bazı eğitim programları tesis ettiği görülmektedir. Bu programlardan biri İngiltere'deki çeşitli arşivcilere dijital dönüşüm konusunda üç yıl süre ile eğitim vererek arşivlerin dijital dönüşümünde yapılması gerekli olan hususların yerine getirilmesini sağlamaktır (İMA, 2016s).

İMA'nın 1. ve 2. Paylaşım Savaşı hakkında pek çok seminer ve etkinlik düzenlediği görülmektedir. İMA'da 1. Paylaşım Savaşı hakkında konferanslar yapılmış (İMA, 2016t; İMA, 2016u), Osmanlı Devletinin 1. Paylaşım Savaşına katılması, Osmanlı Devleti'nin Sykes-Picot Anlaşmasıyla bölünmesi gibi tarihsel meselelerde seminerler düzenlenmiştir (İMA, 2016v; İMA, 2016y). İMA'daki belgeler ışığında 1. Paylaşım Savaşında başarılı olan askerlere hangi şartlar dâhilinde madalya veya ödül verildiğine dair seminerlerin düzenlendiği görülmektedir. (İMA, 2016z). 1. Paylaşım Savaşı sırasında istihbarat toplamak amacıyla çekilen fotoğraflar da arşivde sergilenmiştir (İMA, 2016z1). 1. Paylaşım Savaşı'nda askerlik görevini reddeden insanların akıbeti hakkında paylaşımlar yapıldığı müşahede edilmektedir (İMA, 2016z2). İngilizlerin 1. Paylaşım Savaşında mağlup olduğu Kutül-Amâre Kuşatması hakkında konferans düzenlemesi de dikkat çekmektedir (İMA, 2016z3). 1. Paylaşım Savaşı'nda kadınların savaş konusundaki tecrübelerini edebi metinler ve İMA'daki

belgeler hakkında değerlendiren konferanslar düzenlenmiştir (İMA, 2016z4). Tarihi meselelerin öğretilmesinde görsellikten faydalanmanın bilgilendirme noktasında başarılı sonuçlar verdiği bilinmektedir. 1. Paylaşım Savaşı sırasında köyler, evler ve insanların yaşam biçimleri hakkında görselliğe dayalı bir Web sitesinin hazırlandığı duyurulmuştur (İMA, 2016z5).

Ön Asya'da 1. Paylaşım Savaşı'nın nasıl gerçekleştiği hakkında Webinar düzenlenmiştir (İMA, 2016z6). 1. Paylaşım Savaşı'nda İngiliz Tiyatrosu'nun bu savaştan nasıl etkilendiğine ve tiyatronun savaşı nasıl etkilediğine dair etkinliklerin yapıldığı görülmektedir (İMA, 2016z7). 1. ve 2. Paylaşım Savaşı'nda kadınların nasıl görev aldığı hakkında paylaşımlar yapılmıştır (İMA, 2016z8). İngiliz Film Enstitüsü'nün sahip olduğu film arşivi ve bu arşivin 2. Paylaşım Savaşı'nda insanların algılarına, davranışlarına nasıl etkiler yaptığına dair bir seminer düzenlendiği görülmektedir (İMA, 2016z9).

1. ve 2. Paylaşım Savaşı'nda üretilen propaganda posterleri, afişler, haritalar ve belgeler ışığında bu paylaşım savaşlarındaki sanatsal faaliyetlere yönelik bir etkinlik düzenlenmiştir. Bu etkinlik sadece eserlerin sergilenmesi ile oluşturulmamış, konserle de desteklenmiştir; fakat bu etkinliğin operasyonel nedenlerle iptal edildiği belirtilmiştir (İMA, 2016z10). 2. Paylaşım savaşında İngiltere aleyhine casusluk yapan Guy Burgess hakkında arşivdeki belgeler ışığında kitap yazan yazar Andrew Lowrie'nin eseri İMA'da tanıtılmıştır (İMA, 2016z11). İMA, 1. Paylaşım Savaşı sırasında İngiltere'deki ailelerin yaşam tarzları hakkında da pek çok belge paylaşmaktadır (İMA, 2016z12). Bu etkinliklerle İMA'nın kullanıcılarının 1. ve 2. Paylaşım Savaşları hakkında etraflıca bilgilenmesini amaçladığını ifade etmek mümkündür.

İMA'nın paylaşımlarını sunmuş olduğu blogun ciddi bir şekilde değerlendirildiği gözlenmektedir. Mesela, İngiltere-Portekiz anlaşmaları ışığında bu iki ülke arasındaki ilişkiler üzerine ciddi bir paylaşım yapılmış, bu paylaşım, İngiliz Dış İşleri ve Milli Arşiv işbirliği ile hazırlanan blog üzerinde isteyen herkesin soru sormasına imkân veren bir yapıda gerçekleştirilmiştir. Kurumun, sorulan sorulara verdikleri cevaplarda sundukları kapsamlı analizler dikkat çekmektedir (İMA, 2016z13; History of [United Kingdom] Government, 2016).

Ünlü İngiliz yazar William Shakespeare'in bir kısım evrakı İMA'da yer almaktadır. İMA, bu evrakı Kings College London işbirliğiyle Shakespeare'in 400. ölüm yılı sergisinde sunmuştur. Bu sergide yer alan bazı evraklar dijitalleştirilerek sergi için oluşturulan Web sitesinde yer almıştır (İMA, 2016z14; İMA & King's College London, 2016). Shakespeare ile ilgili paylaşımlar dikkat çekmektedir (İMA, 2016z15; İMA, 2016z16). Shakespeare'in vasiyetnamesinin konservasyon süreçlerine ilişkin videolar Youtube üzerinden paylaşılmıştır (İMA, 2016z17; İMA, 2016z18). Shakespeare Vasiyetnamesi Sergisine gelmeden önce okunabilecek kitaplar belirtilmiştir (İMA, 2016z19). Shakespeare döneminde kadınların toplum içine çıkmaması nedeniyle tiyatrolardaki kadın rollerini çocuklar veya genç erkekler icra ederdi, bazı durumlarda ailelerin çocuklarının bu amaçla kaçırıldığına dair şikâyetlerin yer aldığı belgelerle geçmişe ışık tutulmaya çalışıldığı görülmektedir (İMA, 2016z20). İMA'nın İngiliz milli yazarlarından Shakespeare hakkında kullanıcılarına entelektüel bilgi-

lendirmeler sunduğunu görmek mümkündür. Yapılan paylaşımlar bir milli arşivin kültür fonksiyonunu nasıl icra edebileceğine örnek gösterilebilir.

İMA'da pek çok harita bulunmaktadır. Bu haritaların çocukların eğitiminde önemli bir rol oynayabileceği düşünülmüş ve çocukların aileleriyle birlikte katılabileceği çeşitli çizimlerle resim yaptıkları etkinlikler oluşturulmuştur (İMA, 2016z21). Bu etkinliklerle çocuklardaki arşiv bilincinin gelişimlerinin başında tesis edilmesinin amaçlandığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, İMA'nın ortaokul öğretmenlerine arşivdeki belgeler hakkında eğitimler verdiği görülmektedir (İMA, 2016z22). Böylelikle, öğrencilerin İMA'daki koleksiyondan haberdar olması sağlanmıştır.

İMA'nın, geçmiş ve bugün arasında bir köprü kurduğu görülmektedir. Belgeler ışığında geçmişte Hava Kuvvetlerinde gerçekleştirilen teknolojik dönüşümün açıklandığı seminerler düzenlenmiştir (İMA, 2016z23). 1960'daki gündelik yaşam hakkında seminerler düzenlendiği gözlenmektedir (İMA, 2016z24). İşçi Partisi eski başkanı Jeremy Thorpe'un arşivdeki belgeler ışığında neden istifa ettiğine dair bir paylaşım dikkat çekmektedir (İMA, 2016z25). Nazilerin yaptığı soykırım hakkında arşivdeki belgelerden faydalanılarak paylaşım yapıldığı görülmektedir (İMA, 2016z26). İngiltere'deki siyahî vatandaşların eşit vatandaşlık noktasındaki mücadelelerini konu edinen etkinlikler düzenlenmiştir (İMA, 2016z27). Kadınların toplumdaki konumları, oy verme, çalışma gibi hakları nasıl kazandığına dair pek çok paylaşım yapıldığı gözlenmektedir (İMA, 2016z28; İMA, 2016z29). Bu konunun dışında, İngiltere'de yakın geçmişte eşcinsellerin gittiği mekânlar, uğradığı saldırılar hakkında bir harita oluşturulmuş ve bu harita da İMA'nın paylaştığı gönderide yer almıştır (İMA, 2016z30). Bununla birlikte eşcinsellerin haklarının gelişimi hakkında gönderiler yayınlanmıştır (İMA, 2016z31; İMA, 2016z32). İMA'nın toplumsal gelişmeler hakkında elinde bulundurduğu hafızayı vatandaşların özgürlüklerinin artırılması yönünde kullandığını ifade etmek mümkündür.

İMA'nın paylaşımları incelendiğinde birbirinden farklı ve dikkat çekici konularda da paylaşım yapıldığı görülmektedir. İç Savaş sırasında dul kalan kadınların akıbeti hakkındaki paylaşım dikkat çekmektedir (İMA, 2016z33). 1800'lü yıllardaki adil yargılama süreçlerine ilişkin taleplerin olayların mahiyetiyle birlikte açıklandığı paylaşımlar müşahede edilmektedir (İMA, 2016z34). Arşivde UFO'larla ilgili yer alan belgelerin aktarıldığı gözlenmektedir (İMA, 2016z35). Sanatçılar ve imparatorluklar arasındaki ilişkileri inceleyen seminerler yapılmaktadır (İMA, 2016z36). Soğuk Savaş Dönemi'nde İngiliz istihbaratının profesörler gibi ünlü kişilerin siyasi eğilimleri üzerine yaptıkları incelemeler konusunda konferanslar düzenlenmiştir (İMA, 2016z37). 100 yıl önce askere alınma işlemleri hakkındaki belgeler yayınlanmıştır (İMA, 2016z38). Batı Afrika pazarındaki halıların tasarımı üzerine bir gönderinin yayınlandığı görülmektedir (İMA, 2016z39). İMA'nın imparatorluk geçmişini kültürel olarak sürdürdüğünü ifade etmek mümkündür.

İMA, kurumlarda elektronik ortamda üretilen belgeleri de yedi yıldır bünyesine katmaktadır. Bu belgelerden bir tanesi de İngiltere Anayasa Mahkemesi tarafından üretilenlerdir. Anayasa Mahkemesinden gelen dava duruşmalarına ait videolar erişime açılmış olup, izlemek mümkündür (İMA, 2016z40). Diğer kurumlarla ortak yapılan arşivdeki dijitalleştirme çalışmaları hakkında paylaşımlar dikkat çekmektedir (İMA, 2016z41). İMA'daki koleksiyonların dijitalleştirme süreci hakkında paylaşımlar yapıldığı görülmektedir (İMA, 2016z42). İngiltere'nin meclis geleneğine ilişkin paylaşımlar dikkat çekmektedir. Bu paylaşımlarda yolsuzluğun nasıl giderildiğine

vurgu yapılmıştır (İMA, 2016z43). Arşivin arşivciler ve tarihçiler/araştırmacılar için geçmişte ne ifade ettiği, gelecekte nasıl bir yapıya bürüneceğine dair seminerlerin yapıldığı görülmektedir (İMA, 2016z44). Arşive yeni katılan ve araştırmaya açılan koleksiyonların tanıtıldığı gözlenmektedir (İMA, 2016z45). Güncel belgeler açısından da İMA'nın kültürel hizmet fonksiyonunu başarılı bir şekilde gerçekleştirdiğini ifade etmek mümkündür.

İMA'nın elektronik ortamda üretilen belgelerin koleksiyona dâhil edilmesi sürecinde karşılaştığı zorluklara bulduğu çözümler ve bu konudaki gelişmeler hakkında bir paylaşım yaptığı görülmektedir (İMA, 2016z46). Belgelerin konservasyon süreci hakkında arşiv çalışanlarının tecrübelerini aktardığı gözlenmektedir (İMA, 2016z47; İMA, 2016z48). Yazılı olmayan resimler, çizimler gibi malzemelerin aranabilir ve keşfedilebilir kılınması için yapılan çalışmalar aktarılmaktadır (İMA, 2016z49). Kullanıcılarla İMA'nın faaliyetleri hakkında beyin fırtınasının yapıldığı, hizmetlerin nasıl geliştirilebileceği hususunda toplantıların düzenlendiği görülmektedir (İMA, 2016z50; İMA, 2016z51). Arşive yeni alınan koleksiyonlar hakkında paylaşımlar yapılmaktadır (İMA, 2016z52). Arşivcilerin bir belge üzerinde gördükleri nottan ailelerin hikâyesini araştırıp, bu hikâyeye dair yaptığı paylaşım dikkat çekmektedir (İMA, 2016z53). İMA'nın keşif araçlarında yaptıkları değişikliklere dair paylaşımlar yapılmıştır (İMA, 2016z54). Arşiv koleksiyonlarının hayat hikâyesinde geçmişten günümüze gelen ve gelecekte karşılaşılabilecek değişim hakkında konuşmalara erişmek mümkündür (İMA, 2016z55). Doktora öğrencilerinin arşivi nasıl daha yararlı kullanabilecekleri konusunda bir kursun açıldığı gözlenmektedir (İMA, 2016z56). Arşivlerin insanlar üzerinde bıraktığı duygular hakkında bir seminer düzenlendiği dikkat çekmektedir (İMA, 2016z57). İMA'daki iş ilanlarının da Facebook'tan duyurulduğu görülmektedir (İMA, 2016z58).

İMA'daki kütüphanenin fonksiyonu hakkında webinarlar düzenlenmiştir (İMA, 2016z59). Arşivin kütüphanesinde bulunan nadir eserlerin sergilendiği görülmektedir (İMA, 2016z60). İMA'daki mühürler hakkında yapılan bilgi verici paylaşımlar dikkat çekmektedir (İMA, 2016z61).

İMA, her yıl farklılıklar haftası kutlamakta ve ırk, milliyet, din, cinsel yönelim gibi farklı kimliklere sahip insanlar hakkında arşivdeki belgelerden yararlanarak paylaşımlar, seminerler, konferanslar ve etkinlikler gerçekleştirmektedir (İMA, 2016z62; İMA, 2016z63).

3. DAGM'nin Eğitim ve Kültür Hizmetleri Tanıtmasında Sosyal Medyanın Yeri

Türkiye'de milli arşiv kurumlarının eğitim ve kültür hizmetlerinin tanıtılması amacıyla hizmet edebilecek 3 farklı resmî Facebook sayfasının var olduğu görülmektedir. Bunlardan biri Cumhuriyet Arşivi (BCA, 2016a), diğeri de Osmanlı Arşividir (BOA, 2016a). Bu farklılığın, iki arşivin birbirinden ayrı binalarda yer alması, evrakının farklı yerlerde bulunmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu konum farklılığı göz önüne alındığında, iki farklı Facebook sayfasının bulunması doğal görülebilir; fakat bu iki sayfanın dışında Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlü-

ğü adı altında BCA ve BOA'nın yaptığı paylaşımları yapan bir sayfa da mevcuttur (BDAGM, 2016a). Üç farklı sayfanın yer alması hangi nedenlerle bu sayfaların açıldığına sorgulanmasına sebep olmaktadır. BCA ve BOA için ayrı bir sayfanın bulunmasının yeterli olacağı düşünülmektedir. Bunların dışında, Facebook'da herkesin erişimine açık olmayan Başbakanlık Devlet Arşivleri adında bir kullanıcı hesabı bulunmaktadır. Bu hesapta da BCA, BOA ve BDAGM'nin yaptığı paylaşımlar görülmektedir (Başbakanlık Devlet Arşivleri, 2016).

Cumhuriyet arşivleri kullanıcı adına sahip olan; fakat sayfaya girildiğinde Osmanlı Arşivleri adı ile karşılaşılan sayfada belge paylaşımı, arşivin sahip olduğu evrakla ilgili gazetelere verilen mülakatlar, arşivin yayınladığı kitaplar bulunmaktadır (BCA, 2016b; BCA, 2016c; BCA, 2016d). Bununla birlikte yapılan sergiler ve milli günler hakkında da paylaşımlar yapılmaktadır (BCA, 2016e; BCA, 2016f). Sayfanın adı Osmanlı Arşivleri olsa da yapılan belge paylaşımları Cumhuriyet Arşivinde yer alan evrakları içermektedir.

Cumhuriyet Arşivleri adındaki sayfanın BDAGM'nin yaptığı paylaşımları yeniden paylaştığı görülmektedir. Bu durum Cumhuriyet Arşivleri adındaki sayfanın açılma nedenini sorgulatmaktadır. Bununla birlikte, bu sayfada yapılan paylaşımlar Devlet Arşivleri Genel Müdürü Uğur Ünal'ın gerçekleştirdiği kişisel paylaşımların duyurulması şeklinde gerçekleştirilmektedir (BCA, 2016f; BCA, 2016e). Bu durum sosyal medya yönetiminin yeterince kurumsallaşmadığını düşündürmektedir. 2016 yılının ilk 6 ayında bu sayfada 20 adet paylaşım yapılmıştır.

Osmanlı Arşivleri kullanıcı adına sahip olan ve sayfaya girildiğinde de Osmanlı Arşivleri adı ile karşılaşılan sayfada Genel Müdür Uğur Ünal'ın kişisel sayfasında gerçekleştirdiği ya da BDAGM'nin Facebook sayfasındaki paylaşımların duyurulduğu görülmektedir (BOA, 2016b; BOA, 2016c; BOA, 2016d). Paylaşımların şekli ne olursa olsun, sayfanın belge paylaşımı ve sergi duyurusu üzerinden hareket ettiği gözlenmektedir (BOA, 2016e; BOA, 2016f). Osmanlı Arşivi Facebook sayfasında, Cumhuriyet Arşivleri Facebook sayfasına göre daha çok paylaşım yapıldığı görülmektedir.

BDAGM Facebook sayfasında da belge paylaşımı yapılmaktadır (BDAGM, 2016b; BDAGM, 2016c; BDAGM, 2016d). BDAGM'de basında arşivle ilgili çıkan haberlere yer verilmektedir. Bu haberler daha çok yeni çıkan kitaplar üzerinedir (BDAGM, 2016e). Diğer milli arşivlerden BDAGM'ye yapılan ziyaretler duyurulmaktadır (BDAGM, 2016f; BDAGM, 2016g). BDAGM sayfasında Genel Müdür Uğur Ünal'ın yaptığı mülakatlar da yer almaktadır (BDAGM, 2016h). BDAGM'de de Genel Müdür Uğur Ünal'ın kişisel sayfasında yaptığı paylaşımlar duyurulmaktadır. BDAGM'nin yaptığı sergiler paylaşılmaktadır (BDAGM, 2016i). BDAGM'de ağırlıklı olarak Osmanlı Dönemine ait belge paylaşımı yapılmaktayken Cumhuriyet Arşivinde yer alan belgelerin de duyurulduğu görülmektedir (BDAGM, 2016j; BDAGM, 2016k).

Sonuç

Milli arşivler, ülkelerin en temel hafıza kurumlarından biridir. Bu özellikleri milli arşivlere eğitim ve kültür hizmetlerini yerine getirme işlevi de yüklemektedir. Eğitim işlevi, öğrencilere arşiv bilinci kazandırmak için arşiv gezileri düzenleme ve ders malzemesi olarak arşiv belgelerini kullandırma gibi faaliyetlerle gerçekleştirile-

bilir. Kültürel hizmetler ise, belgelerin oluştuğu dönemdeki koşulların kullanıcılara aktarılmasıyla yerine getirilebilir. Söz konusu koşulların aktarılması yayınlar, sergiler, konferanslar ve seminerler aracılığıyla gerçekleştirilebilir.

Milli arşiv kurumları, eğitim ve kültür hizmetlerini gerçekleştirirken bu hizmetlerin tanıtılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır; çünkü arşiv kurumları dâhil diğer kurumlar da görünürlüklerini artırdıkça daha çok destek bulmakta ve yeni projeler gerçekleştirerek varlıklarını güçlü bir şekilde devam ettirmektedir. Kurumların görünürlüklerini artırma yöntemlerinden biri de sosyal medyayı etkin bir şekilde kullanmaktır. Sosyal medyayı etkin bir şekilde kullanan arşivlerin daha çok kullanıcıya hitap ettiği tespit edilmiştir. Arşiv kurumları için sosyal medyada yer almak değil, ciddi emekle gerçekleştirilen paylaşımların daha iyi sonuçlar verdiği görülmüştür.

Bu çalışmada İngiltere ve Türkiye'nin milli arşivlerinin sosyal medya ortamlarından biri olan Facebook'ta yaptığı paylaşımlar incelenmiştir. Yapılan bu paylaşımlar, arşivlerin eğitim ve kültür hizmetlerine ilişkin faaliyetleri daha görünür kıldığı için söz konusu paylaşımlar arşivlerin tanıtımsal pazarlama faaliyetleri kapsamında değerlendirilmiştir. İMA'nın öğrencilere arşiv bilinci kazandırmak, müfredatta destekleyici bir unsur olarak belgelerden faydalandırmak ve öğreticilere seminerler vermek gibi faaliyetlerle eğitim hizmetlerini gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu hizmetlerin sosyal medyada paylaşılmasıyla tanıtımsal pazarlama faaliyeti yerine getirilmektedir. İMA'nın hem eğitim hizmetleri hem de bu hizmetlere ilişkin tanıtımsal pazarlamasını başarılı bir şekilde gerçekleştirdiği görülmektedir. DAGM'nin ise bu konuda bir hizmet sunduğu gözlenememiştir.

Arşiv belgeleri ait oldukları dönemin kültürünü de yansıtmaktadır. Belgelere sirayet eden bu kültür ilk bakışta anlaşılabilir, söz konusu kültürü anlamak kimi zaman ciddi bir emeğin sarf edilmesini gerektirmektedir. Milli arşivlerin fonksiyonlarından biri belgelerin sahip oldukları kültürü ülkelerin yurttaşlarına ve arşiv kullanıcılarına başarılı bir şekilde aktarmaktır. Ciddi emek sarf ederek belgelerin mahiyetini kullanıcılarına aktaran arşivlerin kültür hizmetlerini daha başarılı bir biçimde yerine getirdiğini ifade etmek mümkündür.

Bazı ülkeler imparatorluk geçmişine sahiptir. İmparatorluk geçmişi olan ülkeler, diğer ülkelere göre birbirinden daha farklı ve daha geniş konularda belgelere sahiptir. İmparatorluk geçmişi olan ülkelerdeki milli arşivlerin kültür hizmetlerinin daha ilgi çekici olacağı düşünülmektedir. İMA'da bu düşüncenin doğrulandığı görülmüştür. Facebook'ta görülen Afrika'daki halı tasarımları, İngiliz generallerin Libya'da gerçekleştirdiği arkeolojik faaliyetler gibi konular hakkında yapılan belge paylaşımları bu düşünceyi desteklemektedir. İMA'nın arşiv belgelerini İngiliz kültürel faaliyetlerini kamuoyuna duyurmak amacıyla kullandığı müşahede edilmektedir. İMA'nın kültür hizmetlerini başarılı bir şekilde gerçekleştirdiği ve bu hizmetlerin sosyal medyada ciddi emek sarf edilerek tanıtıldığı görülmektedir. DAGM'nin ise bu hususta yeteri kadar paylaşım yaptığı gözlenememektedir. İMA'nın Facebook sayfası incelendiğinde arşivin kendisini belge paylaşımıyla sınırlı tutmadığı, arşivdeki belgeleri ülkenin eğitim ve kültür hayatında etkin bir şekilde kullanmaya çalıştığı izlenimi oluşmaktadır. DAGM için ise benzer durumdan bahsetmek mümkün görünmemektedir.

Kaynakça

- Abuşoğlu, H. Ö. (2013). Yeni iletişim teknolojilerinin medya işletmelerinin pazarlama yönetimine etkileri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alakuşu, Ş. (2013). Pazarlama iletişimde sosyal medya uygulamaları ve viral pazarlama. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ata, B. (2011). Sosyal bilgiler eğitiminde iyi bir örnek: ABD Kongre Kütüphanesinin Amerikan Hafıza Projesi”, *Türk Kütüphaneciliği*, 25 (2), 261-270.
- Atadil, H. A. (2011). Otel işletmelerinde sosyal medya pazarlaması: Turizm tüketicilerinin sosyal paylaşım sitelerine ilişkin algıları üzerine bir alan çalışması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA]. (2016a). [Facebook sayfası]. 8 Ağustos 2016 tarihinde <https://www.facebook.com/cumhuriyetarsivleri> adresinden erişildi.
- BCA. (2016b, 26 Nisan). İlginç bir belge olan bu kayıтта; II. Dünya Savaşı dolayısı ile Almanların elinde esir bulunan 3.000’i aşkın İtalyan askerinin Türkiye’ye iltica ettiği görülmektedir. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/cumhuriyetarsivleri/posts/495609883967907 adresinden erişildi.
- BCA. (2016c, 6 Mayıs). Kütü’l-Amâre Zaferi Belgeleri Arşivden Çıkıyor. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/cumhuriyetarsivleri/posts/498998076962421 adresinden erişildi.
- BCA. (2016d, 3 Mayıs). Kütü’l-Amâre Kitabımızın dijital haline ulaşmak için tıklayınız. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/cumhuriyetarsivleri/posts/498033783725517 adresinden erişildi.
- BCA. (2016e, 25 Mart). Türkiye-Romanya İlişkileri Sergisi. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/cumhuriyetarsivleri/posts/483068675222028 adresinden erişildi.
- BCA. (2016f, 18 Mart). Tarihimizin en önemli zaferlerinden biri olan Çanakkale Zaferinin 101. yılında aziz şehitlerimizi hürmet ve minnetle yad ediyoruz. Günün anlam ve önemini anlatan 21 Mart 1915 tarihli arşivimizde bulunan bu belge de, 18 Mart 1915 tarihinde müttefiklerin Çanakkale Boğazını ele geçirmeye yönelik girişimlerinin sonuçsuz kaldığı belirtilmektedir. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/cumhuriyetarsivleri/posts/479877428874486 adresinden erişildi.
- Başbakanlık Devlet Arşivleri. (2016). [Facebook kullanıcısı]. 8 Ağustos 2016 tarihinde <https://www.facebook.com/devlet.arsivleri.3> adresinden erişildi.
- Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü [BDAGM]. (2016a). [Facebook sayfası]. 8 Ağustos 2016 tarihinde www.facebook.com/devletarsivleri adresinden erişildi.
- BDAGM. (2016b, 28 Haziran). Sultan II. Abdülhamit’in Berlin’den talep ettiği Sinema filmlerine dair belge. Belgede, Padişahın talep ettiği Almanya ve Avusturya İmparatorlarına ait görüntüler ile Almanya ordu ve donanmasına ait sinema filmlerinin gönderileceği Berlin Sefaretince bildirilmektedir. Fonu Kodu: Y.PRK.EŞA.40/1. Tarih. 12 Nisan 1902. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/devletarsivleri/posts/1169055356490108 adresinden erişildi.
- BDAGM. (2016c, 20 Haziran). Arşivimizde yer alan 22 Nisan 1915 tarihli bu belgeye göre; Osmanlı Donanmasına yardım eden hanımların olduğu anlaşılmaktadır. Belge, bu hanımlara donanmaya katkılarından dolayı Gümüş Donanma Madalyası takdim edilmesine dair padişah iradesidir. Fon Kodu: İ. TAL.501/23. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/devletarsivleri/posts/1164074653654845 adresinden erişildi.

- BDAGM. (2016d, 18 Mayıs). 36. Osmanlı Padişah'ı Vahdettin Han'ın Temmuz 1918'de tahta çıkmasının ardından Osmanlı Ordusu'na Hitaben İrad Ettiği Nutuk, bugün Devlet Arşivlerimizdeki belgelerden sadece biridir. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/devletarsivleri/posts/1142727885789522 adresinden erişildi.
- BDAGM. (2016e, 25 Mayıs). Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğümüzün yeni yayımlamış olduğu "Cihan-Penâh" kitabı, Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN tarafından BM Dünya İnsani Zirvesi'ne katılan dünya liderlerine hediye edildi. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/devletarsivleri/posts/1147130238682620 adresinden erişildi.
- BDAGM. (2016f, 12 Mayıs). İran Milli Kütüphane ve Arşivler Kurumu Heyeti'nden Devlet Arşivleri'ne Ziyaret. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/devletarsivleri/posts/1138927966169514 adresinden erişildi.
- BDAGM. (2016g, 12 Mayıs). Kosova Devlet Arşivleri Ziyareti. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/devletarsivleri/posts/1114434985285479 adresinden erişildi.
- BDAGM. (2016h, 28 Nisan). Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürü Doç. Dr. Sayın Uğur ÜNAL'ın 25 Nisan 2016 tarihli Gerçek Hayat Dergisinde 1915 Olaylarına İlişkin yayımlanan Röportajı. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/devletarsivleri/posts/1129547887107522 adresinden erişildi.
- BDAGM. (2016i, 28 Mart). Sayın Cumhurbaşkanımız ve Sayın Başbakanımıza Sergi Takdimi. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/devletarsivleri/posts/1107590279303283 adresinden erişildi.
- BDAGM. (2016j, 22 Mart). Türkiye'nin en eski atletlerinden olan Milli Atletlerimize ait arşivimizde bulunan 1943 tarihli fotoğraflar. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/devletarsivleri/posts/1100770699985241 adresinden erişildi.
- BDAGM. (2016k, 12 Mart). 2 Mart 1921'de İstiklal Marşımız TBMM tarafından kabul edilmiştir. Bu vesile ile yıl dönümünde İstiklal Şairimiz Mehmet Akif'i yad ederken bizlere bıraktığı en önemli eseri İSTİKLAL MARŞIMIZI sizlerle paylaşmak istedik. Bu belgeler ilgili diğer belgeleri ile birlikte Devlet Arşivlerimiz bünyesindeki Cumhuriyet Arşivi'mizde yer alıyor. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/devletarsivleri/posts/1092188294176815 adresinden erişildi.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivi [BOA]. (2016a). [Facebook sayfası]. 8 Ağustos 2016 tarihinde www.facebook.com/osmanliarsivleri adresinden erişildi.
- BOA. (2016b, 30 Haziran). Paylaşalım, Bilgilendirelim. Boğazlardan geceleyin geçen gemilerin kontrolü için, boğazlardaki münasip mevkilere elektrikli fener konulmasına dair Bahriye Nazırlığı ve Tophane Müşirliğine gönderilen emir. Fon Kodu: BEO.646/48540, Tarih: 6 Muharrem 1313. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/osmanliarsivleri/posts/1653585448298712 adresinden erişildi.
- BOA. (2016c, 18 Nisan). 14-16 Nisan 2016 tarihlerinde Atatürk Araştırma Merkezi, Malatya Valiliği, Malatya Büyükşehir Belediyesi ve Malatya İnönü Üniversitesi işbirliği ile Malatya'da gerçekleştirilen " Geçmişten Günümüze Malatya Uluslararası Sempozyumu Kent Kültür ve Kimlik" konulu programda, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğümüz tarafından "Belgelerle Tarihte Malatya" temalı bir sergi açılışı gerçekleştirilmiştir. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/osmanliarsivleri/posts/1610544165936174 adresinden erişildi.
- BOA. (2016d, 5 Nisan). Revan ve Karabağ bir zamanlar Osmanlı hakimiyetinde idi. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/osmanliarsivleri/posts/1602231693434088 adresinden erişildi.

- BOA. (2016e, 6 Mayıs). Kütü'l-Amâre Zaferi Belgeleri Arşivden Çıkıyor. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/osmanliarsivleri/posts/1621333958190528 adresinden erişildi.
- BOA. (2016f, 4 Mayıs). Serginin tamamına ulaşmak için tıklayınız. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/osmanliarsivleri/posts/1619963378327586 adresinden erişildi.
- Bountouri, L., & Giannakopoulos, G. (2014). The use of social media in archives. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 147, 510-517.
- Cadell, L. (2013). Socially practical or practically unsociable? A study into social media policy experiences in queensland cultural heritage institutions. *Australian Academic & Research Libraries*, 44 (1), 3-13.
- Canan, A. S. (2013). Bir halkla ilişkiler aracı olarak sosyal medyanın kullanımı: Üç alana yönelik bir inceleme. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Carini, P. (2009). Archivists as educators: Integrating primary sources into the curriculum. *Journal of Archival Organisation*, 7 (1), 41-50.
- Cianci, L., & Schutt, S. (2014). Keepers of ghosts: Old signs, new media and the age of archival flux. *Archives and Manuscripts*, 42 (1), 19-32.
- Coşkun, E. F. (2013). Sosyal medya kullanımının kurumsal yenilikçi itibar üzerindeki etkisi üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğan, Y. (2008). Sosyal bilgiler öğretiminde tarihsel yazılı kanıt kullanmanın öğrencilerin akademik başarısına etkisi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (2), 171-186.
- Dondurucu, Z. B. (2014). Sivil toplum kuruluşlarının sosyal medya üzerinden halkla ilişkiler çalışmaları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Engiz, S. (2013). Türkiye'de sivil toplum örgütlerinin yeni faaliyet alanı olarak sosyal medya. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Frangos, M. (2014). Transmedia Beckett: Come and go and the social media archive. *Adaptation*, 6 (2), 215-229.
- Garaba, F. (2012). Availing the liberation struggle heritage to the public: Some reflections on the use of Web 2.0 technologies in archives within the East and Southern Africa Regional Branch of the International Council on Archives (ESARBICA). *Information Development*, 28 (1), 22-31.
- Hendry, J. (2007). Primary sources in K-12 education: Opportunities for archives. *American Archivist*, 70 (1), 114-129.
- History of [United Kingdom] Government (2016, 9 Mayıs). History's Unparalleled Alliance: the Anglo-Portuguese Treaty of Windsor, 9th May 1386. [Blog gönderisi]. https://history.blog.gov.uk/2016/05/09/historys-unparalleled-alliance-the-anglo-portuguese-treaty-of-windsor-9th-may-1386/?utm_medium=social&utm_campaign=SocialSignIn&utm_source=Facebook&utm_content=%23HistoryGov adresinden erişildi.
- Işık, H. (2008). Tarih öğretiminde doküman kullanımının öğrencilerin başarılarına etkisi. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16 (2), 389-402.

- Işık, H. (2011). Ortaöğretim tarih derslerinde birinci ve ikinci el kaynaklar ile etkinlik temelli ders işlemenin öğrencilerin tarihsel düşünme becerilerine etkisi. *Turkish Studies*, 6 (1), 1323-1337.
- İngiltere Milli Arşivi [İMA]. (2016a). [Facebook sayfası]. 23 Ağustos 2016 tarihinde www.facebook.com/TheNationalArchives adresinden erişildi.
- İMA. (2016b). [Blog sayfası] 23 Ağustos 2016 tarihinde www.blog.nationalarchives.gov.uk adresinden erişildi.
- İMA. (2016c, 30 Haziran). How did far east POWs and their loved ones rebuild their lives after the end of WW2?. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154331790194640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016d, 27 Haziran). Looking for something to do as a family this summer holiday? Check out our great family activities. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154323598269640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016e, 17 Haziran). Learn how to trace ancestors who fought in the Somme. Somme100 webinar. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154296549289640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016f, 29 Haziran). Fancy a visit to Shakespeare's London?. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154328960909640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016g, 8 Haziran). Creating art from family history - and a unique collection of letters. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154272670089640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016h, 24 Haziran). Hit a roadblock in your family history research? Pick up some tips on using our online catalogue. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154315228574640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016i, 28 Haziran). Henry VIII was born on this day 1491. Want to learn about his ambitions as King?. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154325868764640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016j, 27 Mayıs). Free digitisation webinar. Planning to digitise your collections?. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154244387959640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016k, 27 Haziran). Jessica blogs about her traineeship at Wiltshire and Swindon History Centre. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154323575004640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016l, 26 Haziran). Go behind the scenes to uncover the secrets hidden within The National Archives. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154320648174640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016m, 15 Haziran). Applications are now open for Somme Tales - a research and film making project for 16-19 year olds running during the summer holidays this year. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154291446724640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016n, 13 Haziran). Digging, damage and display: wartime archaeology in Libya. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154286189554640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016o, 11 Haziran). Simon Garfield discusses his acclaimed work and research into

- MassObservation files. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154281101929640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016p, 24 Mayıs). 7 books exploring the changing face of fashion. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154238036429640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016r, 10 Haziran). Hear about the experiences of far east POWs and their families back home. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154278863614640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016s, 9 Haziran). Transformingarchives: Everything you do is about keeping things for the future. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154275397299640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016t, 15 Haziran). Registration is now open for Discovering Collections, Discovering Communities 2016!. [Facebook durum güncellemesi] www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154291270029640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016u, 14 Haziran). Click the link to view our amazing lineup of speakers and panelists for Ireland and 1916. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154289033784640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016v, 8 Haziran). Why did the did the Ottoman Empire join the war?. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154273431104640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016y, 17 Mayıs). We examine the Sykes-Picot Agreement - a secret deal to carve up the Ottoman Empire. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154220430449640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z, 10 Mayıs). Searching for medal citations or mentions in dispatches? Don't miss this free webinar. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154204542609640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z1, 30 Mayıs). Study WW1 aerial intelligence photos. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154251459689640_adresinden erişildi.
- İMA. (2016z2, 28 Nisan). What happened to conscientious objectors denied exemption from military service?. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154174445859640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z3, 11 Nisan). Still time to book onto this fascinating freetalk on the infamous Siege of Kut. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154134491829640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z4, 15 Mart). Poetry and dramatic readings of original records help portray the experiences of women in the FirstWorldWar. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154038377929640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z5, 21 Mart). Building a virtual First World War village. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154056888034640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z6, 13 Mart). Experiencing the FirstWorldWar in the Middle East. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/postss/10154032146279640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z7, 9 Mart). How did theatre contribute to the war effort? And how did wartime drama depict the British experience of the FirstWorldWar?. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154016570834640 adresinden erişildi.

- İMA. (2016z8, 24 Mart). The Women's Land Army in 8 documents. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154070715619640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z9, 24 Nisan). BFI will be in Kew discussing how public record films affect our attitudes and identity. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154165726849640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z10, 21 Nisan). Original artworks for SecondWorldWar propaganda posters, sketches by FirstWorldWar soldiers fighting on the front line, and colourful, intricately illustrated maps from the height of Britain's Empire will all be on display at our next Archives at Night event, the Art of War. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154158874389640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z11, 15 Mayıs). Who was the real Guy Burgess?. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154215995069640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z12, 26 Mayıs). Could the work of a Harrow School groundsman be of national importance in 1917?. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154242218374640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z13, 10 Mayıs). Discover how the Anglo-Portuguese alliance, signed in 1386, is still valid today. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154204109674640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z14, 27 Mayıs). Last chance to see Shakespeare's will in bymeshakespeare - closes Sunday 29 May. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154244915674640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z15, 4 Mayıs). Fastolf not Falstaff: finding the soldier behind Shakespeare's myth. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154189635959640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z16, 23 Nisan). New Shakespeare discovery reveals the price he paid for royal favour. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154163167399640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z17, 20 Nisan). We recently conserved one of our collection's treasures: William Shakespeare's will. Watch conservation manager Nicola Fleming explain why. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154156518639640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z18, 4 Nisan). Conservation of Shakespeare's will. [Video dosyası]. www.youtube.com/playlist?list=PLddhSH7bW0pW_1K8oCa3SyEFnyY7fKNGS adresinden erişildi.
- İMA. (2016z19, 12 Nisan). Find out which Shakespeare-related books have captivated our bookshop staff. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154136768974640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z20, 12 Mayıs). Kidnapped to order: child actors in Shakespeare's day. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154208494739640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z21, 7 Haziran). We explored the meaning of maps as part of thebigdraw. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154270145669640 adresinden erişildi.

- İMA. (2016z22, 2 Haziran). From secondary school teacher to heritage sector trainee. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154258181249640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z23, 15 Mayıs). Listen again: innovation in the Air Force. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154216121744640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z24, 12 Mayıs). 1966 is famous for World Cup glory. But what was life really like 50 years ago?. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154208982759640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z25, 11 Mayıs). In 1976, Jeremy Thorpe resigned as leader of the Liberal Party. We examine why. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154205911699640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z26, 25 Ocak). We're putting on an original document display for Holocaust Memorial Day. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153917898594640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z27, 11 Ocak). Let's talk about the Mangrove Nine: using archive material, film and spoken word to bring the black British civil rights movement to life. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153887130544640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z28, 25 Şubat). Explore 20th century women's movements with this creative zine workshop!. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153986002334640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z29, 12 Şubat). In advance of the 2018 centenary this is an opportunity to join with others working on local and family history research relating to the campaign for votes for women. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153956101644640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z30, 25 Şubat). We look at public and domestic LGBT spaces for LBGTHM. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153985856314640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z31, 22 Şubat). Examining the history of the Campaign for Homosexual Equality. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153979073414640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z32, 3 Şubat). Our records reveal some astonishing personal stories from LGBT communities. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153937063259640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z33, 14 Mart). Explore the lives of women widowed in the English Civil Wars and Anglo-Dutch Wars. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154035241374640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z34, 21 Nisan). We follow the trial and conviction of Edward Ashford, a man who appears to have been in the wrong place at the wrong time. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154158696634640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z35, 22 Ocak). Inspired by The X-Files, we take a look at some of our own UFO records. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153911207209640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z36, 13 Nisan). 25% off 'Researching Artist and Empire, a talk by Tate Britain curator Alison Smith on one of the research behind one of the biggest art exhibitions

- of the year. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154139584099640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z37, 12 Nisan). A respected academic, Professor Childe was also observed by MI5 for Communist affiliations. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154137070264640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z38, 10 Mart). 100 years ago, Military Service Tribunals began to hear applications and appeals for exemption from compulsory military service. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154019278674640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z39, 10 Mart). We take a look at textile designs intended for the West African market. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154018424314640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z40, 27 Mayıs). Courtroom drama: video records from the UK Supreme Court. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154244884204640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z41, 10 Mayıs). Digitising items from glass plate negatives to deeds with wax seals. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154204170909640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z42, 4 Mayıs). Using digital technology to enhance access and preservation of image-rich collections. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154189411874640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z43, 29 Nisan). How the Good Parliament challenged corruption and misspending. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154177075909640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z44, 25 Şubat). Archives are never innocent, but full of assumptions. Exploring the nature of archives. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153985508509640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z45, 19 Şubat). Newly released files from the Prime Minister's Office, 1986-88, now available. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153972165934640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z46, 17 Şubat). Exploring how to manage, preserve and give access to born-digital records, like emails. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153967241259640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z47, 11 Şubat). We explore the conservation of illuminated manuscripts - including the surprising role fish play. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153954651129640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z48, 2 Şubat). Learn about the efforts we go to to conserve our historical records for future generations. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153935146114640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z49, 8 Şubat). Using digital technology to enhance access and preservation of image-rich collections. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153948105124640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z50, 28 Nisan). Keep up to date with our latest news and developments with our next user forum on 12 May. All are welcome. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154175028579640 adresinden erişildi.

- İMA. (2016z51, 8 Ocak). Our regular user forum will be taking place on 21 January. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153880205559640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z52, 14 Nisan). Every year, archives enrich their collections - and we survey records taken in. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154142047184640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z53, 14 Nisan). A researcher shares his experience of uncovering a sad tale of murder and suicide. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154141718999640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z54, 6 Nisan). Making connections: tracing people through our collection. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154121396094640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z55, 1 Nisan). Listen again: using data to predict how collections will change over time. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154108529709640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z56, 12 Şubat). Training the researchers of the future. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153956351079640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z57, 16 Mayıs). We explore the relationship between archives and emotions. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154218719919640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z58, 7 Haziran). We're looking for someone to take responsibility for the management of our online resources. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154270272554640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z59, 28 Mart). How can The National Archives' help pinpoint your research?. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154089952729640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z60, 20 Ocak). Don't miss the chance to interact with a selection of our rare books printed between 1518 and 1798. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153907058749640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z61, 22 Mart). Wax, cord and ink: what can the materials in our collection tell us?. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10154061823844640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z62, 18 Ocak). How can we tease out diverse stories from our records? Join the debate. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153902787144640 adresinden erişildi.
- İMA. (2016z63, 13 Ocak). Hear about one of the watershed moments in the Black British Civil Rights movement. [Facebook durum güncellemesi]. www.facebook.com/TheNationalArchives/posts/10153891384299640 adresinden erişildi.
- İMA & King's College London. (2016). By me William Shakespeare: A Life in Writing. 29 Ağustos 2016 tarihinde <http://www.bymewilliamshakespeare.org/> adresinden erişildi.
- Keskin, İ. (2013a). Zamanı mekâna taşımak: Sosyal bilgiler Ve tarihi arşivlerden öğrenme. Osmanlı'nın İzinde. Prof. Dr. Mehmet İpşirli Armağanı, C. 2 içinde (155-175). İshak Keskin, Feridun Emecen, Ali Ahmetbeyoğlu (Yay. haz.), İstanbul: TİMAŞ Yayınları.
- Keskin, İ. (2013b). Yapılandırmacı öğretim bakımından arşiv kaynaklarının önemi. Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 3, 1-29.

- Keskin, İ. (2014). Arşivlerin eğitim ve kültür hizmetleri. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı.
- Ketelaar, E. (2009). Kanıttan anıta: Kültürel miras olarak arşivlerin ortaya çıkması. Tülin Aren Armağanı, Kılıç-Denman, F. (Çev.) (147-164). İshak Keskin, Muhammet Hanefi Kutluoğlu, Sevil Pamuk (Yay. haz.). İstanbul: Pamuk Yayınları.
- Kırıcı, E. K. (2014). İstanbul'daki özel müzelerin halkla ilişkiler perspektifinden sosyal medya kullanımına yönelik bir inceleme. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koontz, C., & Moon, L. (2014). Marketing and social media: A guide for libraries, archives and museums. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Liew, C. L., King, V., & Oliver, G. (2015a). Social media in archives and libraries: A snapshot of planning, evaluation, and preservation decisions. *PDT & C*, 44 (1), 3-11.
- Liew, C. L., Wellington, S., Oliver, G., & Perkins, R. (2015b). Social media in libraries and archives: Applied with caution. *The Canadian Journal of Information and Library Science*, 39(3-4), 377-396.
- Lamont, L., & Nielsen, J. (2015). Calculating value: A digital library's social media campaign. *The Bottom Line: Managing Library Finance*, 28 (4), 106-111.
- Malkoç, B. (2011). Yeni medyada etkileşimli pazarlama yöntemleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mason, M. K. (2014). Outreach 2.0: Promoting archives and special collections through social media. *Public Services Quarterly*, 10 (2), 157-168.
- Mavnacıoğlu, K. (2011). Kurumsal iletişimde sosyal medya yönetimi: Kurumsal blog odaklı bir inceleme. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- National Archives. (2014). The National Archives Makes Social Media Part of the Nation's Official History. 21 Ağustos 2016 tarihinde www.nationalarchives.gov.uk/documents/press-release-social-media-archive.pdf adresinden erişildi.
- National Archives and Records Association. (2013). NARA Bulletin Guidance on Managing Social Media Records. 21 Ağustos 2016 tarihinde www.archives.gov/records-mgmt/bulletins/2014/2014-02.html adresinden erişildi.
- Şentürk, B. (2013). "The use of archives in education: Examples from abroad", *International Journal on New Trends on Education and Their Implications*, 4(1), 108-114.
- Türkden, D. K. (2013). Dijital platformda sosyal markaların inşası: Markaların sosyal medya kullanımı üzerine bir araştırma. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi

The Journal of Information and Documentation Studies

Sayı/Number: 6, Sayfa/Pages: 23-45, İstanbul, Kış/Winter 2016

Basılı Nüsha ISSN: 1307-6655 Elektronik Nüsha ISSN: 2148-8975

BİLGİ PROFESYONELİ ADAYLARININ İNTERNET BAĞIMLILIĞI DÜZEYLERİ: MARMARA ÜNİVERSİTESİ BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ BÖLÜMÜ ÖRNEĞİ

Internet Addiction Levels of Potential Information Professionals: The Example of Marmara University Information and Records Management Department

Mehlika KARAGÖZOĞLU-ASLIYÜKSEK

Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

kmehlika@gmail.com

Alındığı tarih: 05.01.2017; Kabul tarihi: 23.03.2017

Öz

İnternet bağımlılığı çeşitli fiziksel ve zihinsel problemleri beraberinde getirebilen bir dürtü kontrol bozukluğudur. Araştırmalar, toplumun genç bireyleri olan üniversite öğrencileri arasında yaygın olan bu bağımlılığın ilerideki çalışma ve iş yaşamı kalitesini etkilediğini göstermektedir. Bu araştırmanın amacı, geleceğin bilgi profesyonelleri olan Bilgi ve Belge Yönetimi bölümü öğrencilerinin İnternet bağımlılık düzeylerini incelemektir. Çalışmada Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü (MÜBBY) öğrencilerinin İnternet bağımlılığı düzeyleri sorgulanmış, Hahn ve Jerusalem tarafından tasarlanıp Şahin ve Korkmaz tarafından Türkçeye uyarlanan “İnternet Bağımlılık Ölçeği (İBÖ)” kullanılmıştır. Çalışma kapsamında MÜBBY bölümünde öğrenim gören 177 öğrenciye İBÖ ile kişisel bilgi formundan oluşan bir anket uygulanmıştır. Anket sonuçları SPSS 23 programı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda 177 öğrencinin 140’ının (% 79,1) İnternet bağımlısı olmadığı, 17’sinin (%9,6) İnternet bağımlısı olduğu; 20’sinin (%11,3) de bağımlılık riski taşıdığı tespit edilmiştir. 171 öğrencinin 71’i (%40,1)

kendini İnternet bağımlısı olarak tanımlarken, 106 öğrenci (%59,9) bağımlı olduğunu düşünmemektedir. Kendini bağımlı olarak tanımlayan 71 öğrencinin 15'i ölçek sonuçlarına göre bağımlıdır ancak 56'sı bağımlı olmadığı halde bağımlı olduğunu düşünmektedir. Bağımlı olmadığını ifade eden 106 öğrencinin 104'ü ölçek sonuçlarına göre de bağımlı değildir ancak 2 öğrenci bağımlı olduğu halde olmadığını düşünmektedir. Araştırmada kendilerini İnternet bağımlısı olarak tanımlayan öğrencilerin, İnternet bağımlılığının bir bozukluk olduğunun farkında olmadığı görülmüştür. Öğrencilerin İnternet bağımlılığını kendilerini toplum içinde farklı kılan bir özellik olarak gördükleri ve bu şekilde bir toplumsal statü elde edeceklerini düşündükleri gözlemlenmiştir. Çalışma sonunda şu öneriler listelenmiştir: İnternet bağımlısı olduğu tespit edilen öğrencilerin tedavi görmeye teşvik edilmesi veya İnternet bağımlılığını azaltmaya yönelik bilişsel-davranışçı teknikleri uygulama konusunda desteklenmesi gerekmektedir. İnternet'in bilinçsiz ve aşırı kullanımının zararlarını anlatmak üzere eğitim programları, açık dersler, sosyal ve kültürel etkinlikler, projeler, bilinçlendirme kampanyaları ve öğrenci kulübü aktiviteleri gerçekleştirilmelidir.

Anahtar Sözcükler: İnternet bağımlılığı, üniversite öğrencileri, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Marmara Üniversitesi.

Abstract

Internet addiction is an impulse-control disorder that can bring about various physical and mental problems. A large number of studies have revealed that prevalence of internet addiction, which is also quite high among the young population in society like university students, negatively impacts the quality of work life. This study seeks to examine the levels of Internet addiction of the students of the Information and Records Management Department, who are the potential information professionals. In this study, the level of Internet addiction of the students of Information and Records Management Department of Marmara University (MUBBY) was investigated and the "Internet Addiction Scale" designed by Hahn and Jerusalem and configured to Turkish by Şahin and Korkmaz was used. Within the scope of the study, a questionnaire based on the "Internet Addiction Scale" and a personal information form was conducted on 177 students in the MUBBY department. Survey results were analyzed using the SPSS 23 program. As a result of the research carried out, 140 of 177 students (79,1 %) were deemed not to be Internet addicts, 17 of 177 students (9,6%) to be "Internet addicts" and 20 of 177 students (11.3%) were found to be at risk of addiction. 71 (40,1 %) of 171 students defined themselves as Internet addicts, whilst 106 (59.9%) thought that they were not addicted to the Internet. According to the scale results, 15 out of 71 students who considered themselves to be addicted to the Internet had an extreme addiction and 56 students were not addicted but on the contrary considered themselves to be addicted. 104 of the 106 students who stated that they were not addicted -according to the scale results- were indeed not addicted, but 2 of the students were not aware that they had an addiction. It was observed that students who considered themselves to be Internet addicts did not realize that Internet addiction is a disorder. They took the view that Internet addiction was regarded as differentiating them to be unique; a habit that

demonstrates their interest in society and thus increases social status. The recommendations listed at the end of the study are: Students identified as Internet addicts should be encouraged to receive treatment or to apply cognitive behavioral techniques to reduce Internet addiction. Educational programs, seminars, social and cultural events, projects, awareness raising campaigns and student club activities should be carried out in order to explain the damages that can be caused by the unconscious and compulsive use of the Internet.

Keywords: Internet addiction, university students, Information and Records Management Department, Marmara University.

Giriş

Ortaya çıktığından beri bütün dünyayı etkileyen ve kullanıcılarına birçok fayda sağlayan İnternet, günümüz iletişiminin etkin aracı ve önemli bir bilgi kaynağıdır. Hayatın hemen her alanında bir işleve sahip olan ve gerek iş dünyasının gerekse gündelik hayatın bütün işleyişinin üzerinde yürütüldüğü İnternet, dünyanın dört bir yanında artan oranda yaygın olarak kullanılmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu “Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (TÜİK, 2016), 2014-2016” ile Türkiye’deki bireylerin yaş grubuna göre İnternet kullanım oranlarını tespit etmiştir. Buna göre, ülkemizde 16-24 yaş grubu İnternet kullanım oranı toplam %84,3 ve 25-34 yaş grubu İnternet kullanım oranı toplam %78,8’dir. Aynı yaş gruplarının 2010 yılındaki İnternet kullanım oranlarının %62,9 ve %50,6; 2004 yılındaki İnternet kullanım oranlarının ise %26,6 ve %15,7 olması, gençlerde İnternet kullanımının yıldan yıla arttığını göstermektedir.

İnternet, sunduğu kolaylıklar ile hayatımıza getirdiği yararların yanında bazı olumsuz sonuçları da beraberinde getirmektedir. İnternet teknolojisinin kontrol edilemeyen zararlı kullanımını ifade eden “İnternet bağımlılığı” İnternet’in bu olumsuz sonuçlarından biridir. İnternet kullanıcıları içinde özellikle genç kitlede görülen bu bağımlılık; çeşitli sağlık sorunlarına yol açmakta, iş yaşamında ve sosyal ilişkilerde bozulmaya sebebiyet vermektedir.

Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) alanı açısından bakıldığında, bilgi profesyonellerinin ve bilgi profesyoneli adaylarının İnternet ile ilişkilerinin sağlıklı oluşu, işyeri sorumluluklarını yerine getirme başarısının yanı sıra, çalıştıkları kurumun amaç ve hedeflerinin gerçekleştirilmesini de etkileyeceğinden oldukça önem taşımaktadır. Bu sebeple, geleceğin bilgi profesyonelleri olarak BBY öğrencilerinin İnternet bağımlılık düzeylerinin incelenmesi bir ihtiyaç olarak görülmüştür.

İnternet Bağımlılığı Kavramı

Bağımlılık kavramı söz konusu olduğunda akla ilk olarak alkol, sigara ve madde bağımlılıkları gelmektedir. Bununla birlikte kumar, alışveriş, yemek yeme, televizyon izleme, bilgisayarda oyun oynama vb. davranışların da bağımlılık sebebi olabileceği bilinmektedir. Kimyasal olmayan bağımlılıklar olarak ifade edilen davranışsal bağımlılıklardan biri de şüphesiz İnternet bağımlılığıdır.

İnternet bağımlılığı, kişinin İnternet’i aşırı kullanma isteğinin önüne geçememesi; çevrimiçi olmadan geçirdiği zamanın önemini yitirdiğini düşünmesi; İnternet bağlantısından yoksun kaldığında aşırı sinirlilik ve saldırganlık hali ve iş, aile ve sosyal yaşamının İnternet sebebiyle giderek bozulması olarak tanımlanabilir (Arısoy, 2009, s. 57).

Resmi olarak ilk kez 1996 yılında Amerikan Psikiyatri Derneği’nin yıllık toplantısında kullanılan “İnternet bağımlılığı / Internet addiction” (Young, 2004, s. 403) kavramı literatürde farklı terimler ile ifade edilebilmektedir. Aynı kavram için, Greenfield (1999) “kompulsif İnternet kullanımı / compulsive Internet use”; Davis (2001), Morahan-Martin ve Schumacher (2000), “patolojik İnternet kullanımı / pathological Internet use”; Shapira ve diğerleri (2000), Caplan (2002) ile Davis, Flett ve Besser (2002) “problemlili İnternet kullanımı / problematic Internet use”; Yang ve diğerleri (2005) “aşırı İnternet kullanımı / excessive Internet use” ve Vaugeois (2006) “siber bağımlılık / cyberaddiction” ifadesini kullanmaktadır. Bu çalışmada, kullanılan ölçeğin adı ile de ilişkili olarak İnternet bağımlılığı ifadesi öncelikli olarak tercih edilecek ancak metin akışı içinde diğer ifadeler de yer verilebilecektir.

İnternet bağımlılığı konusundaki ilk bilimsel çalışmaları yürütenlerden biri olan Young, 1998’de kaleme aldığı makalesinde, İnternet bağımlılığının varlığını ve İnternet’i yanlış kullanma potansiyelinin neden olduğu sorunların boyutunu araştırmıştır. Patolojik kumar bağımlılığının tanı ölçütlerini model alan Young, İnternet bağımlılığını sarhoş edici (intoxicant) madde alımını içermeyen bir dürtü kontrol bozukluğu olarak tanımlar (Young, 1998, s. 237).

İnternet bağımlılığı, İnternet’e içsel psikolojik bir bağlanmaya işaret ederken, kişide (1) İnternet’le ilgili faaliyetlere kaynak yatırımının artması, (2) çevrimdışı olduğunda hoş olmayan duygular (örneğin anksiyete, depresyon, boşluk) yaşanması, (3) çevrimiçi olmanın olumsuz etkilerine karşı artan bir hoşgörünün gelişmesi ve (4) sorunlu davranışların inkâr edilmesi şeklinde kendini gösterir (Kandell, 1998, s. 11).

Shapira ve diğerlerine (2000, s. 267) göre; İnternet bağımlılığı, kontrol edilemeyen İnternet kullanımının bir sonucu olarak ortaya çıkan ve sadece hipomanik veya manik belirtiler sırasında değil, hayatın bütününde belirgin derecede sıkıntı verici, zaman alıcı, sosyal, mesleki ve finansal güçlüklerle sonuçlanan bir dürtü kontrol bozukluğudur.

Beard ve Wolf (2001, s. 378) ise İnternet bağımlılığını, “kişinin hayatında psikolojik, sosyal, okul ve/veya işle ilgili zorluklar yaratan İnternet kullanımı” olarak tanımlar. Caplan’a (2002, s. 564) göre İnternet bağımlılığı; İnternet hakkında takıntılı düşünceler, suçluluk duygusu, çevrimiçi etkinliklerde azalmış dürtü denetimi ve çevrimiçi olduğu zamanlarda diğer zamanlara oranla daha olumlu duygular taşıma gibi bilişsel belirtiler gösterir.

Literatürde, “patolojik İnternet kullanıcıları / pathological Internet users”, “aşırı İnternet kullanıcıları / excessive Internet users”, “bilgisayar aracılı iletişim bağımlıları / computer mediated communication addicts” ve “bilgisayar müptelaları / computer junkies” gibi etiketlerle tanımlanan İnternet bağımlıları, her eğitim sevi-

yesi, her yaş, her sosyal kesim ve her ekonomik düzey grubundaki kişiler arasından çıkabilmektedir (Beard ve Wolf, 2001, s. 378).

Young'un (1995, 1998) araştırmalarında sorunlu İnternet kullanımı için öngördüğü ölçütleri karşılayan kişiler, kendi kişiliklerini cesur, cana yakın, açık fikirli ve iddialı olarak nitelendirmektedir. Bu kişilerin diğer bir özellikleri ise zekâlarıyla gurur duymaları ve kendini entelektüelleştirme denilen savunma mekanizmasını kullanmalarıdır. Esasında bağımlı İnternet kullanıcılarının birçoğu depresyona girmiştir, toplum içinde yalnızdır, endişelere sahiptir ve düşük benlik saygısı taşımaktadır (Beard ve Wolf, 2001, s. 378). Bu kişiler, İnternet'i kendini ifade etmenin tatmin edici bir aracı olarak kullanmakta ve bunu diğer ifade metotlarına oranla üstün görmektedir. İki yönlü iletişim sağlayan uygulamaların, örneğin MUDS gibi interaktif karakter oyunları ve haber gruplarının bu kişiler tarafından kötüye kullanılması ihtimal dâhilindedir (Beard ve Wolf, 2001, s. 378).

İnternet Bağımlılığı Bir Hastalık mıdır?

İnternet bağımlılığı, Amerikan Psikiyatri Birliği (American Psychological Association, APA) tarafından psikolojik hastalıkları tanımlamak için hazırlanan 1994 tarihli Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayısal El Kitabı IV (DSM IV) adlı eserde henüz bağımsız bir hastalık olarak tanımlanmamaktadır. Bunun gerekçesi olarak bağımlılık ölçütlerinin sadece kimyasal maddeler için belirlenmesi ve davranışsal bağımlılıkları içermemesi gösterilmektedir (Young, 1998, s. 238). Bununla birlikte İnternet bağımlılığına ilişkin araştırmalarda, bu bağımlılığın başka bir hastalığın belirtisi veya bağımsız bir hastalık olduğuna dair iki yaklaşım bulunmaktadır. İnternet bağımlılığını başka bir hastalığın belirtisi olarak kabul edenler, İnternet'in hastalık sebebiyle ortaya çıkan sıkıntıların bastırılması için kullanılabileceğini ve bunun, sürekli bilgisayar oyunu oynamak [yahut sohbet odalarında vakit geçirmek] olarak nüksedebileceğini belirtmektedir (Erden ve Hatun, 2015, s. 55).

Shapira ve diğerleri (2000, s. 267) yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirdikleri deneklerin İnternet kullanımını ölçen çalışmalarında, İnternet bağımlısı olan deneklerin %100'ünün sorunlu İnternet kullanımına ek olarak en az bir yaşam boyu DSM-IV Eksen I tanısına sahip olduğunu ve %70'inin yaşam boyu bipolar bozukluk tanısı aldığını tespit etmişlerdir. Bu da İnternet bağımlılığının öznel sıkıntı, fonksiyonel bozukluk ve Eksen I psikiyatrik bozuklukları ile ilişkili olabileceğini göstermektedir. (Bipolar bozukluk, eski adı manik depresif hastalık olan ve ruh halinde dönemsel değişikliklerin yaşandığı, iki uçlu bir duygudurum bozukluğudur (Akdeniz ve Alkan, s.1)).

Griffits (2005, s. 38) aşırı İnternet kullanıcılarının aslında İnternet bağımlısı olmadıklarını fakat İnternet'i başka bağımlılıklarının tatmini için ideal bir ortam olarak kullandıklarını ifade etmektedir. Young (1998, s. 238; 2004, s. 412) ise İnternet bağımlılığını bağımsız bir psikiyatrik bozukluk olarak tanımlamaktadır.

Uzmanlar İnternet kullanımı ile ilgili sorunların üstüne gitmeden önce, gerçekten İnternet bağımlısı olan kişiler ile altta yatan başka bir psikiyatrik bozukluk sonucu yahut başka bağımlılıkların tatmini için aşırı İnternet kullanan kişilerin iyi ayırt edilmesi gerektiğini belirtmektedir (Arısoy, 2009, s. 59; Erden ve Hatun, 2015, s. 55).

İnternet Bağımlılığının Belirtileri ve Tedavisi

İnternet bağımlılığını bağımsız bir hastalık olarak gören Young (1998, s. 238) bu bağımlılığın tespiti için DSM IV'teki patolojik kumar oynama tanı kriterlerinden faydalanmış ve aşağıdaki sekiz soruluk tanı listesini geliştirmiştir:

1. Zihninizin sürekli olarak İnternet'le meşgul olduğunuzu hissediyor musunuz? (Devamlı İnternet'i düşünme, İnternet'te yapılan etkinliklerin hayalini kurma vb.)
2. Yeterli tatmine ulaşabilmek için giderek daha fazla oranda İnternet kullanma ihtiyacı hissediyor musunuz?
3. İnternet kullanımını kontrol etmek, kesmek veya durdurmak için tekrarlanan başarısız girişimleriniz oldu mu?
4. İnternet kullanımınız azaldığında veya tamamen kesildiğinde kendinizi huzursuz, huysuz, depresif veya sinirli hissediyor musunuz?
5. Başlangıçta planladığınızdan daha uzun süre İnternet'te kalır mısınız?
6. İnternet nedeniyle önemli bir ilişki, iş, eğitim veya kariyer fırsatını riske atıp kaybetme tehlikesiyle karşılaştınız mı?
7. Aile üyelerine, terapistlere veya diğer insanlara İnternet'te kalma süreniz ile ilgili yalan söylediniz mi?
8. İnternet'i sorunlardan kaçmanın veya keyifsiz duygulardan uzaklaşmanın bir yolu olarak kullanır mısınız? (Örneğin çaresizlik, suçluluk, çökkünlük, kaygı vb.)

Young (2004, s. 404) son altı ay içinde iş veya akademik araştırma gereği olmaksızın serbest zaman etkinliği olarak gerçekleştirilen, kendi ifadesi ile gereksiz (nonessential) İnternet kullanımını göz önünde bulundurarak soruların en az beş tanesine "Evet" diyenlerin bağımlı olduklarını, kriterlerin sekizini birden taşıyanların ise hayatlarında önemli sorunlarla karşılaşabileceklerini belirtmektedir. Beard ve Wolf (2001, s. 377) makalelerinde, Young'ın İnternet bağımlılığı için önerdiği tanı kriterlerinin meseleye somut bir temel oluşturmada önemli bir katkı sunduğunu belirtmekle birlikte, kriterlerin ne kadar objektif olduğunu sorgularlar. Yazarlar, kriterler hakkındaki çeşitli sorunları açıklamışlar ve bazı değişiklikler yapılması önerisinde bulunmuşlardır. Ancak sonraki tarihli yayınlara bakıldığında Young'ın çalışmasının hem kendisi, hem de büyük bir kesim tarafından değiştirilmeden kullanılmaya devam ettiği görülmektedir. Özellikle Türkiye'de Young, bu konuda en çok referans alınan isimlerden biri durumundadır (Örneğin, Tuncer, 2000; Balcı ve Gülnar, 2009; Şahin, Sarı, Özer ve Er, 2010; Batıgün ve Kılıç, 2011; Zorbaz, 2013; Köksal, 2015; Kalamancı ve Bat, 2016; Çavuş, Ayhan ve Tuncer, 2016. vb.).

İnternet bağımlılığının tedavisi için çeşitli yaklaşımlar söz konusudur. Bunlardan ilk akla gelenler, bilişsel davranışçı yaklaşım (psikoterapi) ve farmakoterapidir.

"Bilişsel-davranışçı yaklaşım kişinin kendisiyle ilgili düşünce hatalarının ve sağlıksız düşüncelerinin yerine alternatif sağlıklı ve gerçekçi düşünceler geliştirme yoluyla psikolojik sıkıntıları ortadan kaldıran, yatıştırıcı yaklaşımları içermektedir. Bu yaklaşıma göre düşünceler duyguları belirlemektedir, danışanın duygularına onun düşünceleri yoluyla ulaşılabilir. Dolayısıyla hatalı inançları/düşünceleri düzelterek danışanın uygunsuz ve aşırı duygusal reaksiyonları azaltılabilir" (Beck, 2008; Erden ve Hatun, 2015, s. 57). Bilişsel-davranışçı yaklaşıma göre, kişinin

kendi koşulları içerisinde makul sayılabilecek bir sürede, açık bir amaç doğrultusunda ve farklı / sanal bir kimliğe bürünmeden İnternet kullanması sağlıklı İnternet kullanımınıdır (Davis, 2001, s. 193).

Young (1999) -İnternet kullanımının hayattaki işleri yürütebilmek için elzem bir ihtiyaç olması nedeniyle- tedavi amacıyla da olsa İnternet bağımlısı bireyin İnternet kullanımının yasaklanamayacağını, bunun yerine İnternet kullanımının kontrol altına alınması gerektiğini vurgulamaktadır. İnternet kullanımını kontrol altına almak için Young'ın (1999, s. 12-13) önerdiği bilişsel-davranışçı teknikler şöyle sıralanabilir:

- a. İnternet kullanımını tam zıt saatlere kaydırmak,
- b. dış durdurucular (external stoppers) kullanmak,
- c. İnternet kullanımıyla ilgili hedefler belirlemek,
- d. özellikle belli bir işlevden uzak durmaya çalışmak,
- e. hatırlatıcı kartlar kullanmak,
- f. İnternet yerine yapmak istediklerini not edebileceği kişisel bir defter kullanmak,
- g. bir destek grubuna girmek,
- h. aile içi terapi desteği almak.

İlaç yoluyla tedavi anlamına gelen farmakoterapi, hem İnternet bağımlılığının altında yatan başka psikolojik rahatsızlıklar varsa bunların tedavi edilmesini, hem de İnternet bağımlılığı kaynaklı dürtü kontrol bozukluğunun yahut çoklu duygu durumunun tedavi edilmesini amaçlar (Arısoy, 2009, s. 60). İnternet bağımlısının sorunları bunlardan değil de depresyondan kaynaklanıyorsa antidepresan tedavisi uygulanır ve bunun yanında kişinin İnternet'te geçirdiği zamanı azaltacak dışsal engeller oluşturulur (Öztürk, Odabaşoğlu, Eraslan, Genç ve Kalyoncu, 2007, s. 39).

İnternet Bağımlılığının Sonuçları

Birçok araştırmacı, İnternet bağımlılığının fiziksel, ruhsal ve sosyal olumsuz sonuçlara sebep olduğunu belirtmektedir. Young (2004, s. 405) zaman mefhumunun İnternet bağımlıları için teşhis koymada direkt bir gösterge olmamasına karşın, bağımlı kişilerin ekran başında haftada 40-80 saat arasında vakit geçirdiğini ve İnternet etkinliğini kesintisiz 20 saate kadar sürdürebildiğini belirtmektedir. Gece geç saatlerde oturum açmaları nedeniyle uyku düzenleri bozulmakta ve genellikle sabahları saat 2.00, 3.00 veya 4.00'a kadar -iş veya okul için erken uyanma gereğini bildikleri halde- sörf yapmaya devam etmektedirler. Zaman zaman kafein hapları kullanarak uykusuzluklarını gidermekte ve İnternet oturumlarını uzatmaktadırlar. İnternet bağımlılığı sebebiyle ortaya çıkan bu uyku bozukluğu aşırı yorgunluğa neden olur, akademik veya mesleki performansı düşürür ve bağışıklık sistemini güçsüzleştirerek kişiyi hastalıklara karşı savunmasız bırakabilir. Bilgisayar başında uzun sürelerle oturmak, doğru egzersiz yapılmadığı anlamına da gelmektedir ve İnternet bağımlıları karpal tünel sendromu (kol ve el damarlarında sinir sıkışması) konusunda risk altındadır.

İnternet bağımlılığının düzensiz beslenme ve hareketsizlik nedeniyle oluşacak sağlık sorunlarına sebep olabileceğini, bu bağımlılığın yoğun olarak görüldüğü ülke-

lerdeki aşırı kilo alımı ve obeziteye yakalanma istatistikleri göstermektedir. İnternet bağımlılığının boyun, bel ve sırt ağrılarına; sürekli ekrana bakmaktan kaynaklanan görme problemlerine ve baş ağrılarına sebep olduğu bilinmektedir.

Çocuklar ve gençler üzerinde yapılan çalışmalarda, İnternet bağımlılığı sebebiyle kas ve iskelet ağrılarının görülebileceği (Jacobs ve Baker, 2002, s. 221); İnternet'te günde bir saatten fazla oyun oynayan çocukların dikkat eksikliği düzeylerinde anlamlı bir artış olduğu (Chan ve Rabinowitz, 2006, s.4) ve bu bağımlılığın ergenlerin beyin yapısında değişmeye sebep olabileceği (Yuan, Qin, Wan vd., 2011, s.5-6) saptanmıştır.

İnternet bağımlılığının içe dönüklük, yalnızlık, utangaçlık, sosyal izolasyon, hoşgörü azalması (Caplan, 2002, s. 566), düşük benlik saygısı (Beard ve Wolf, 2001, s. 378), anksiyete, stres, depresyona girme veya var olan depresyon düzeylerinin artması (Young, 2004, s. 410) gibi birçok psikolojik soruna da neden olduğu bilinmektedir. Bağımlı bireylerde “duygudurum bozuklukları, algı bozuklukları ve uyum bozuklukları” (Kutlu, Savcı, Demir ve Aysan, 2016, s. 70) da görülebilmektedir.

İnternet bağımlıları, bağımlılık düzeylerine göre ailevi, sosyal ve mesleki ve finansal yaşantılarında sorunlarla karşılaşmaktadır (Widyanto ve Griffiths, 2006, s. 33). Young (2004, s. 406) İnternet bağımlılarının %53'ünün evlilikte uyumsuzluk, ayrılma ve hatta boşanma ile sonuçlanan ciddi ilişki sorunlarının bulunduğunu tespit etmiştir. Karşı cinsten kişilerle İnternet yoluyla kurulan bağlantılar, çevrimiçi aldatmaya, ardından gizli telefon görüşmelerine ve daha sonra gerçek buluşmalara kolayca geçebilmektedir. Klinisyenler, bu konuda danışmanlık almak üzere başvuran çiftlerin sayısının giderek arttığını belirtmektedir.

Okul ve iş performansında azalma (Beard & Wolf, 2001, p. 378); okulda dersi kaçırma, sınavlara girmeme yahut girilen sınavlarda başarısız olma (Young, 2004, s. 408); aile ve öğretmenlerle çatışma; iş yerinde yönetici ile yaşanabilecek sıkıntılar ve arkadaşlarla ilişkinin azaltılması olarak sıralayabileceğimiz sorunlar, bağımlı kişinin hayatını zamanla daha da zorlaştırmaktadır.

İnternet Bağımlılığının İş Yaşamına Etkileri ve Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) Alanı

Young'a (2004, s. 410) göre, çalışanların İnternet kullanımı ve bağımlılık ihtimalleri, potansiyel bir iş salgını haline gelmiştir. Yeni çalışmalar, çalışanların mesai saatlerinde İnternet'i kötüye kullanmasının verimliliği ve kurumun tanıtımını olumsuz etkilediğini göstermektedir. İnternet üzerinden alışveriş yapan, hisse alım satımı ile ilgilenen, ev ve araba değişikliği için yapacağı araştırmayı iş yerinde gerçekleştiren, İnternet üzerinden oyun veya kumar oynayan ve sohbet odalarına girme alışkanlığı olan çalışanların, çalıştıkları kurumun verimliliğini ve yıllık kâr oranlarını ciddi ölçüde düşürdükleri araştırmalar ile ortaya konulmuştur.

Gelecekte kütüphane, arşiv ve bilgi merkezlerinde görev yapacak olan BBY öğrencilerinin İnternet bağımlısı olmaları, bu kurumların verimlilik ve tanıtımlarını olumsuz etkileyecek ve birçok problemi beraberinde getirecektir. Bilgi hizmetlerinin karakteristiği gereği bilgisayar ile içli dışlı olacak olan bilgi hizmeti personelinin işini yaparken bir yandan İnternet'e girmesi ve buradaki etkinliklerini kimseye belli

etmeden sürdürmesi imkân dâhilindedir. Ancak bu durum, bağımlı kişinin iş arkadaşları, meslek çevresi, bilgi merkezi kullanıcıları ve yöneticisi ile ilişkilerini olumsuz olarak etkileyecektir.

Sosyal izolasyon, çevrimiçi arkadaşlıklara odaklanma, yemek saatlerini ve iş molalarını İnternet'te geçirme, İnternet bağımlısı personelin iş arkadaşları ile iletişim sorunları yaşamasına neden olabilir. Meslektaşları ile irtibatını koparan, yeni gelişmelerden ve güncel kütüphanecilik faaliyetlerinden uzak kalan bağımlı kişi, kişisel ve mesleki gelişimini de yavaşlatmış olacaktır.

Bilgi yöneticilerinde İnternet bağımlılığının bilgi merkezi kullanıcıları ile ilişkileri de olumsuz yönde etkileyeceği açıktır. Özellikle danışma hizmetinde çalışan personelin İnternet bağımlısı olması ciddi problemler doğuracaktır. Çünkü günün büyük bölümünü ekran başında geçiren, geçiremede dahi akli hep İnternet'te olan bir bireyin sorumluluklarını hakkıyla yerine getirememesi kaçınılmazdır. Farklı kullanıcılar ile iletişime dayanan danışma hizmetinde, çalışanın dışa dönük, empatik ve diyaloga açık biri olması oldukça önemlidir. Oysa Caplan'a (2002, s.569) göre İnternet bağımlılarının iç dünyalarına kapandıkları ve izole bir hayat yaşadıkları bilinmektedir.

Sürekli olarak dijital araçlara odaklanma, kişide algısal bozulmalara, dikkat eksikliği ve dalgınlığa sebep olacağından iş yapabilirlik düzeyi düşen personelin işvereni veya yöneticisi tarafında uyarılması muhtemeldir. Özel sektörde bir süre sonra işini kaybedecek olan İnternet bağımlısı bilgi yöneticisi, kamuda çalışıyor ise eksik denetim mekanizmalarını kolayca alt edebilir ve bağımlılık etkinliklerini sürdürerek kurumunda verimlilik kaybını arttırabilir. Bu da bilgi ve belge yönetimi alanının nihai hedefi olan bilgi toplumu idealine ulaşma yolunu uzatacaktır.

Araştırmanın Amacı, Kapsamı, Yöntemi

Bu araştırmanın amacı BBY bölümü öğrencilerinin İnternet bağımlılık düzeylerini incelemektir. BBY öğrencilerinin İnternet bağımlılığı düzeylerini Marmara Üniversitesi (MÜ) örneğinde ortaya koymaya yönelik bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğrencilerinin İnternet bağımlılık düzeyleri nedir?
2. Cinsiyet, yaş, sınıf, mezun olunan lise türü, İnternet'e kolay ulaşım ulaşamama durumu, yaşanan mekân ve kendisinde İnternet bağımlılığı olup olmadığına ilişkin kişisel değerlendirme değişkenlerinin öğrencilerin İnternet bağımlılığı düzeylerine etkisi var mıdır?

Araştırmanın evreni 2016-2017 Öğretim Yılı Güz yarıyılında MÜBBY Bölümü'ne kayıtlı lisans öğrencilerinden oluşmaktadır. MÜBBY Bölümünde birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflar olmak üzere toplam dört örgün eğitim sınıfı bulunmakta olup bu sınıflardaki 2016-2017 Öğretim Yılı Güz yarıyılı dönem kaydı yaptırmış toplam öğrenci sayısı üniversitenin Bilgi Yönetim Sistemi verilerine göre 294'tür. Bu öğrencilerden 62'si birinci sınıf, 58'i ikinci sınıf, 73'ü üçüncü sınıf ve 101'i dördüncü sınıftır. Bölümün eğitim öğretim faaliyetine son verdiği ikinci öğre-

tim programına kayıtlı olan 9 öğrenci, 4. sınıf örgün eğitim öğrencileri arasında ders aldıkları için bu grup içine dâhil edilmiştir.

Çalışmada, tam sayım örnekleme yöntemi tercih edilmiş ve anketin 294 öğrencinin tamamına yapılması hedeflenmiştir. Ancak derslere devam etmeyen öğrencilere ulaşılamaması nedeniyle anket toplamda 182 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçekte eksik soru bırakan 5 öğrencinin cevapları analiz dışı bırakılmıştır. Böylece araştırmanın örneklemini MÜBBY Bölümü’nde öğrenim görmekte olan 177 lisans öğrencisi oluşturmuştur. Elde edilen veriler SPSS 23 programına girilerek analiz edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın demografik verilerini toplamak için bir kişisel bilgi formu oluşturulmuş; bağımsız değişkenler olarak cinsiyet, yaş, sınıf, mezun olunan lise türü, öğrencinin kiminle yaşadığı, İnternet’e kolay ulaşım ulaşmadığı ve İnternet bağımlısı olup olmadığına ilişkin kişisel değerlendirmesi sorulmuştur.

Araştırmada temel veri toplama aracı olarak Hahn ve Jerusalem (2001) tarafından tasarlanıp Şahin ve Korkmaz (2011) tarafından Türkçeye uyarlanan “İnternet Bağımlılık Ölçeği (İBÖ)” kullanılmıştır. İBÖ, beş basamaklı likert tipi bir ölçektir ve faktörlerde yer alan maddeler, Hiçbir zaman (1), Nadiren (2), Bazen (3), Genellikle (4), Her zaman (5) şeklinde ölçeklendirilmiştir.

Ölçeğin orijinalinin “kontrol kaybı”, “vazgeçme belirtileri”, “bağımlılıkta süre artışı”, “çalışma ve verimlilikte olumsuz sonuç” ve “sosyal ilişkilerde olumsuz sonuçlar” başlıklarında 5 alt faktörü ve 20 maddesi bulunmaktadır.

Şahin ve Korkmaz söz konusu ölçeği 3 alt faktör ve 19 madde altında toplamışlardır. Bu çalışmaya başlanırken, Şahin ve Korkmaz tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin uygulanması planlanmış ve buna bağlı olarak 19 soruluk anket formu kullanılmıştır. Ancak ölçeğin güvenilirlik testleri yapıldığında ölçeğin orijinal aslındaki beş faktörün de sonuçlara yansıtıldığı görülmüştür (bkz. Tablo 4).

Fakat orijinal ölçekte bulunan 20. sorunun daha önceden ankete dâhil edilmemesi nedeniyle ne orijinal ölçeğin, ne de uyarlanmış ölçeğin tamamen uygulanması mümkün olmadığından çalışmanın güvenilirliğini kanıtlamak üzere anketin yapı geçerliliği ve madde ayırt ediciliği çeşitli testlerle ölçülmüştür.

Yapı Geçerliliği

Yapı geçerliliğini sağlamak için yapılan açımlayıcı faktör analizine ilişkin bulgular şöyle sıralanabilir: İBÖ’nün yapı geçerliliğini test etmek üzere veriler üzerinde ilk olarak Kaiser-Meyer-Oklın(KMO) ve Bartlett analizleri yapılmış ve KMO= 0,868; Bartlett testi değeri ise $X^2 = 1411,187$; $sd=171$ ($p=0,000$) olarak belirlenmiştir. Bu değerler çerçevesinde ölçek üzerinde faktör analizi yapılabileceği anlaşılmıştır. Faktör analizi (Borg ve Gall, 1989; Balcı, 2009, s.269), birbiriyle ilişkili değişkenlerin birleştirilerek faktör adı verilen birkaç küme veya boyuta indirgenmesi işlemidir. Öte yandan Faktör analizinde kullanılan Temel Bileşenler Analizi ve buna paralel olarak yapılan Varimax Dik Döndürme tekniği sonucunda, faktör yükleri 0,30’un altında olan maddelerin ve iki faktördeki yükleri arasından en az 0,100 olmayan,

bir başka ifade ile yükü iki faktöre de dağılan maddelerin atılması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2002; Şahin ve Korkmaz, 2011, s.107).

Bu çerçevede ilk aşamada, ölçeğin tek boyutlu olup olmadığını belirlemek üzere sık kullanılan bir faktörleştirme tekniği olan Temel Bileşenler Analizi yapılmıştır. Ölçeğin birbirinden ilişkisiz faktörlere ayrışıp ayrışmadığını görmek için de Varimax dik döndürme tekniği uygulanmış ve faktör yükleri incelenmiştir. Bu doğrultuda madde yükü 0,30'un altında yalnızca bir maddenin olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan ölçek kapsamına alınan maddelerin üç faktörde toplandığı ve toplam varyans açıklama oranının %64,75 olduğu belirlenmiştir. "Bilindiği üzere faktör yüklerinin 0,30'un altında olmaması ve davranış bilimleri açısından açıklanan varyans miktarının %40 olması yeterli görülmektedir" (Büyüköztürk, 2002; Şahin ve Korkmaz, 2011, s.107). Faktörlerdeki maddelerin içerikleri incelenerek faktör adları verilmiştir. Yapılan bu işlemler sonucunda, ölçekte kalan toplam 19 maddenin faktör isimleri, faktörlere göre madde yükleri ile faktörlerin özdeğerleri ve varyansı açıklama miktarlarına ilişkin bulgular Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

Ölçeğin Faktörlerine Göre Yapılan Faktör Analizi Sonuçları

Bileşenler	Soru No	1 Hiçbir zaman	2 Nadiren	3 Bazen	4 Sık sık	5 Her zaman
Vazgeçme belirtileri	a10	0,732				
	a6	0,721				
	a5	0,680				
	a11	0,620				
	a4	,0580				
Çalışma ve verimlilikte olumsuz sonuç	a18		0,759			
	a19		0,747			
	a17		0,742			
	a16		0,612			
Kontrol kaybı	a2			0,832		
	a3			0,746		
	a1			0,731		
Sosyal ilişkilerde olumsuz sonuçlar	a13				0,768	
	a15				0,710	
	a14				0,646	
	a12				0,479	
Bağımlıkta süre artışı	a8					0,776
	a9					0,670
	a7					0,660
	Özdeğer	6,454	2,166	1,483	1,161	1,039
	Varyans	33,970	11,398	7,804	6,111	5,470
	Toplam varyans	33,970	45,368	53,172	59,283	64,753

Tablo 1’de görüldüğü gibi ölçeğin “Vazgeçme belirtileri” faktörü 5 maddeden oluşmakta ve faktör yükleri 0,580-0,732 arasında değişmektedir. “Çalışma ve verimlilikte olumsuz sonuç” faktörü 4 maddeden oluşmakta ve faktör yükleri 0,612-0,759 arasında değişmektedir. “Kontrol kaybı” faktörü ise 3 maddeyi içermektedir ve faktör yükleri 0,731-0,832 arasında değişmektedir. “Sosyal ilişkilerde olumsuz sonuçlar” faktörü ise 4 maddeyi içermektedir ve faktör yükleri 0,479-0,768 arasında değişmektedir. “Bağımlıkta süre artışı” faktörü ise 3 maddeyi içermektedir ve faktör yükleri 0,660-0,776 arasında değişmektedir.

Madde Ayırt Ediciliği

Burada toplam madde korelasyonu yöntemine göre faktörlerdeki her bir maddeden elde edilen puanlar ile faktörlerden elde edilen puanlar arasındaki korelasyonlar hesaplanarak madde ayırt edicilik düzeyleri test edilmiştir. Her bir madde için elde edilen madde-faktör korelasyon değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Madde-Faktör Puanları Korelasyon Analizi									
Vazgeçme belirtileri		Çalışma ve verimlilikte olumsuz sonuç		Kontrol kaybı		Sosyal ilişkilerde olumsuz sonuçlar		Bağımlıkta süre artışı	
Madde	r	Md. No	r	Md. No	r	Md. No	r	Md. No	r
a4	0,743**	a16	0,760**	a1	0,812**	a12	0,641**	a7	0,641**
a5	0,771**	a17	0,761**	a2	0,860**	a13	0,714**	a8	0,917**
a6	0,773**	a18	0,786**	a3	0,840**	a14	0,847**	a9	0,899**
a10	0,781**	a19	0,756**			a15	0,749**		
a11	0,729**								

**N=171 p<0,001

Tablo 2’de görüldüğü gibi madde test korelasyon katsayıları “vazgeçme belirtileri” faktörü için 0,729 ile 0,781; “Çalışma ve verimlilikte olumsuz sonuç” faktörü için 0,756 ile 0,786; “Kontrol kaybı” faktörü için 0,812 ile 0,860; “Sosyal ilişkilerde olumsuz sonuçlar” faktörü için 0,641 ile 0,847 ve son olarak “Bağımlıkta süre artışı” faktörü için ise 0,641 ile 0,917 arasında değişmektedir. Her bir madde, ölçeğin geneli ile anlamlı ve pozitif ilişki içerisindedir (p<0,000). “Bu katsayılar her bir maddenin geçerlik katsayısı olup ölçeğin bütünü ile tutarlılığını; bir başka ifade ile ölçeğin genel amacına hizmet edebilme düzeyini ifade etmektedir” (Carminesi ve Zeller, 1982; Şahin ve Korkmaz, 2011, s. 110).

Ölçek Güvenilirliğinin İncelenmesi

Ölçeğin güvenilirliğini hesaplamak üzere veriler üzerinde iç analizler yapılmıştır. Toplam 19 maddeden ve 5 faktörden oluşan ölçeğin faktörlere göre ve bütün olarak güvenilirlik analizi; Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ve Guttman Split-Half güvenilirlik formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Her bir faktöre ve ölçeğin geneline ilişkin güvenilirlik analizi değerleri Tablo 3’te özetlenmiştir:

Tablo 3

Ölçeğin Geneli ve Faktörlerine İlişkin Güvenirlik Analizi Sonuçları			
Faktörler	Madde Sayısı	Guttman	Cronbach
		Split-Half	Alpha
Vazgeçme belirtileri	5	0,738	0,816
Çalışma ve verimlilikte olumsuz sonuç	4	0,731	0,750
Kontrol kaybı	3	0,703	0,787
Sosyal ilişkilerde olumsuz sonuçlar	4	0,686	0,715
Bağımlılıkta süre artışı	3	0,840	0,771
Toplam	19	0,745	0,890

Tablo 3'te görüldüğü üzere 5 alt faktörden oluşan ölçeğin Guttman Split-Half değeri 0,745; Cronbach Alpha güvenirlilik katsayısı ise 0,890 olarak belirlenmiştir. Öte yandan faktörlere ilişkin Guttman Split-Half değerlerinin 0,686 ile 0,840; Cronbach Alpha değerlerinin ise 0,715 ile 0,816 arasında değerler aldığı görülmektedir. Bu da ölçeğin yeterince güvenilir olduğunu göstermektedir.

Bulgular

Araştırmada elde edilen bulgular sırasıyla aşağıda verilmiştir.

Demografik Bulgular

Araştırmaya katılan toplam 177 öğrencinin 121'i (%68,4) kız; 56'sı (%31,6) erkektir. Katılımcıların yaşları 17 ila 32 arasında değişmektedir. Katılımcıların 45'i (%25,4) birinci sınıf; 32'si (%18,1) ikinci sınıf; 56'sı (%31,6) üçüncü sınıf; 40'ı (%22,6) dördüncü sınıf öğrencisi ve 4'ü (%2,3) normal öğretim süresinde derslerini tamamlayamamış ikinci öğretim öğrencisidir. Katılımcıların 57'si (%32,2) düz lise, 78'i (%44,1) Anadolu lisesi, 3'ü (%1,7) fen lisesi, 12'si (%6,8) meslek lisesi, 17'si (%9,6) imam-hatip lisesi, 6'sı (%3,4) açık öğretim lisesi, 4'ü (%2,3) özel lise mezunudur. Katılımcıların 56'sı (%31,6) ailesiyle, 9'u (5,1) akrabalarıyla, 73'ü (%41,2) yurttan, 33'ü (%18,6) arkadaşlarıyla evde, 2'si (%1,1) eşi / sevgilisi ile evde, 3'ü (%1,7) yalnız yaşamaktadır. 1 katılımcı (%0,6) "diğer" seçeneğini işaretlemiş ancak ilgili bilgi boşluğunu doldurmamıştır. Katılımcıların 149'u (%84,2) İnternet'e kolay ulaşım sağladığını söylerken, 28'i (%15,8) İnternet'e kolaylıkla ulaşamadığını düşünmektedir. Katılımcıların İnternet'e bağlı olarak geçirdikleri günlük süre 1 saat ile 24 saat arasında değişmektedir. Katılımcıların 71'i (%40,1) kendini İnternet bağımlısı olarak tanımlarken, 106'sı (%59,9) İnternet bağımlısı olmadığını düşünmektedir.

İnternet Bağımlılığına İlişkin Bulgular

Hahn ve Jerusalem (2001, s. 12) tarafından tasarlanan orijinal ölçeğin puanlama sistemi, 100 puan üzerinden 50'nin altında puan alanları "normal", 50-59 arası puan alanları "riskli grup" ve 59 puanın üstünde olanları "İnternet bağımlısı" olarak sınıflamaktadır.

Bu puanlama sistemine (Tablo 4) göre araştırmamızın sonuçları, katılımcıların 17'sinin (% 9,6) "Bağımlı" olduğunu; 20'sinin (%11,3) bağımlılık riski taşıdığını ve 140'nın (%79,1) "Normal" olduğunu göstermektedir.

Tablo 4

Hahn & Jerusalem puanlamasına göre katılımcıların bağımlılık durumu

	n	%	Birikimli %
Normal	140	79,1	79,1
Bağımlı	17	9,6	88,7
Riskli	20	11,3	100,0
Toplam	177	100,0	

Özetle, parametre sonuçlarına göre 177 öğrencinin 17'si (%9,6) İnternet bağımlıysen, 160'ı (%90,4) değildir.

17 İnternet bağımlısı öğrencinin, 4'ü erkek, 13'ü kızdır. Yaşları 20 ile 26 arasında değişmektedir. Yaşa göre Kikare Bağımsızlık Testi yapıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark çıkmamıştır, yani İnternet bağımlısı 17 öğrencinin yaşları bağımlılık durumlarına etki eden bir değişken değildir. (Kikare=2,22; sd=1; p>0,05).

Bağımlı öğrencilerin 8'i Anadolu lisesi, 7'si düz lise, 1'i fen lisesi ve 1'i de özel lise mezunudur. Araştırmaya katılan öğrencilerin %76,3'ünün Anadolu lisesi ve düz lise mezunlarından oluştuğu dikkate alındığında mezun olunan liseye göre anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

İnternet bağımlısı öğrencilerin 1'i 1. sınıf öğrencisi, 8'i 3. sınıf öğrencisi ve 8'i de 4. sınıf öğrencisidir. Sınıf mevcutlarının birbirine yakın olduğu hesaba katılırsa görüldüğü gibi bağımlılık durumu 3. ve 4. sınıflarda daha yoğundur.

İnternet bağımlısı öğrencilerin 7'si yurttan, 6'sı ailesiyle evde, 1'i arkadaşlarıyla, 1'i eşyle evde, 1'i akrabalarıyla ve 1'i yalnız yaşamaktadır.

İnternet bağımlısı öğrencilerin İBÖ puan değerlendirmesine göre aldıkları toplam puanlar incelendiğinde, en yüksek puanların 78 puan, 69 puan ve 66 puan olduğu görülmektedir. 78 puan alarak -ölçek değerlendirmesine göre- en yüksek İnternet bağımlılığı düzeyine sahip öğrenci, 22 yaşında bir kız öğrencidir. Öğrenci, İnternet bağımlısı olan öğrenciler arasında yalnız yaşayan tek öğrencidir. Günde en az 12 saatini, en fazla 20 saatini İnternet'te geçirdiğini belirten öğrenci, İnternet bağımlısı olmadığını ifade etmiştir.

Ölçeğin değerlendirme sonuçlarına göre kendini İnternet bağımlısı olarak tanımlayan 71 öğrencinin 15'i bağımlıdır ama 56'sı bağımlı olmadığı halde olduğunu düşünmektedir. Bağımlı olmadığını söyleyen 106 öğrencinin 104'ü bağımlı değildir ama 2'si bağımlı olduğu halde bağımlı olmadığını düşünmektedir (Tablo 5).

Tablo5

Özdeğerlendirme durumuna göre katılımcıların bağımlılık durumu

	Bağımlı Değil	Bağımlı	Toplam
"Evet, bağımlıyım." diyenler	56	15	71
"Hayır, değilim." diyenler	104	2	106
Toplam	160	17	177

İBÖ Alt Faktörlerine İlişkin Bulgular

İnternet Bağımlılık Ölçeği'nin "kontrol kaybı", "vazgeçme belirtileri", "bağımlılıkta süre artışı", "çalışma ve verimlilikte olumsuz sonuç" ve "sosyal ilişkilerde olumsuz sonuçlar" başlıklarındaki 5 alt faktörüne ilişkin bulgular aşağıda sıralanmıştır.

Birinci Faktör: Kontrol Kaybı (Tablo 6)

1. sorudaki "İnternet'e uzun süreli bağlanmadığımda aklım İnternet'le meşguldür" ifadesine katılımcıların 17'si (%9,6) hiçbir zaman, 53'ü (%29,9) nadiren, 63'ü (%35,6) bazen, 39'u (%22) genellikle, 5'i (%2,8) her zaman cevabını vermiştir.

2. sorudaki "Çok uzun süre İnternet'ten uzak kalmışsam, huzursuz ve sinirli olurum" ifadesine katılımcıların 61'i (%34,5) hiçbir zaman, 60'ı (%33,9) nadiren, 32'si (%18,1) bazen, 20'si (%11,3) genellikle ve 4'ü (%2,3) her zaman cevabını vermiştir.

3. sorudaki "İnternet'e bağlı olup online olmadığımında aklım sürekli olarak İnternet'e takılıp kalıyor" ifadesine katılımcıların 62'si (%35) hiçbir zaman, 52'si (%29,4) nadiren, 47'si (%26,6) bazen, 14'ü (%7,9) genellikle ve 2'si (%1,1) her zaman cevabını vermiştir.

Tablo 6

Kontrol Kaybı alt boyutunun betimsel istatistik değerleri

		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her zaman	Toplam	OSS*	α **
a1	Sayı	17	53	63	39	5	177	2,785	0,787
	%	9,6%	29,9%	35,6%	22,0%	2,8%	100,0%	,988	
a2	Sayı	61	60	32	20	4	177	2,129	
	%	34,5%	33,9%	18,1%	11,3%	2,3%	100,0%	1,081	
a3	Sayı	62	52	47	14	2	177	2,107	
	%	35,0%	29,4%	26,6%	7,9%	1,1%	100,0%	1,013	

*OSS: Ortalama standart sapma

** α : Cronbach's Alpha

İkinci Faktör: Vazgeçme Belirtileri (Tablo 7)

4. sorudaki "İnternet'te önceden planladığımdan daha çok zaman harcıyorum" ifadesine katılımcıların 14'ü (%7,9) hiçbir zaman, 28'i (%15,8) nadiren, 54'ü (%30,5) bazen, 55'i (%31,1) genellikle ve 26'sı (%14,7) her zaman cevabını vermiştir.

5. sorudaki "İnternet'te birkaç dakikalığına sörf yapmaya girip, bir türlü bırakamıyorum" ifadesine katılımcıların 22'si (%12,4) hiçbir zaman, 45'i (%25,4) nadiren, 49'u (%27,7) bazen, 43'ü (%24,3) genellikle ve 18'i (%10,2) her zaman cevabını vermiştir.

6. sorudaki "İnternet'te geçirdiğim zamanı azaltmayı denedim ama sonuç alamadım" ifadesine katılımcıların 77'si (%43,5) hiçbir zaman, 46'sı (%26) nadiren, 33'ü (%18,6) bazen, 16'sı (%9) genellikle ve 5'i (%2,8) her zaman cevabını vermiştir.

10. sorudaki "Başlangıçta sadece yapmam gereken işler için online etkinliklere vakit ayırırken, şimdi İnternet'e daha fazla zaman ayırıyorum" ifadesine katılımcıların 28'i (%15,8) hiçbir zaman, 38'i (%21,5) nadiren, 52'si (%29,4) bazen, 41'i (%23,2) genellikle ve 18'i (%10,2) her zaman cevabını vermiştir.

11. sorudaki “İnternet etkinlikleri günlük yaşamımı giderek daha fazla yönlendiriyor” ifadesine katılımcıların 35’i (%19,8) hiçbir zaman, 50’si (%28,2) nadiren, 47’si (%26,6) bazen, 34’ü (%19,2) genellikle ve 11’i (%6,2) her zaman cevabını vermiştir.

Tablo7

Vazgeçme Belirtileri alt boyutunun betimsel istatistik değerleri

		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her zaman	Toplam	OSS	α
a4	Sayı	14	28	54	55	26	177	3,28	,816
	%	7,9%	15,8%	30,5%	31,1%	14,7%	100,0%	1,13	
a5	Sayı	22	45	49	43	18	177	2,94	
	%	12,4%	25,4%	27,7%	24,3%	10,2%	100,0%	1,18	
a6	Sayı	77	46	33	16	5	177	2,01	
	%	43,5%	26,0%	18,6%	9,0%	2,8%	100,0%	1,11	
a10	Sayı	28	38	52	41	18	177	2,90	
	%	15,8%	21,5%	29,4%	23,2%	10,2%	100,0%	1,21	
a11	Sayı	35	50	47	34	11	177	2,63	
	%	19,8%	28,2%	26,6%	19,2%	6,2%	100,0%	1,17	

*OSS: Ortalama standart sapma

** α : Cronbach's Alpha

Üçüncü Faktör: Bağımlılıkta Süre Artışı (Tablo 8)

7. sorudaki “İnternet için harcayabileceğim paradan çok daha fazlasını harcıyorum” ifadesine katılımcıların 103’ü (%58,2) hiçbir zaman, 42’si (%23,7) nadiren, 22’si (%12,4) bazen, 8’i (%4,5) genellikle ve 2’si (%1,1) her zaman cevabını vermiştir.

8. sorudaki “İnternet’te geçirdiğim zaman, başlangıçtaki dönemle karşılaştırılınca gitgide artıyor” ifadesine katılımcıların 32’si (%18,1) hiçbir zaman, 42’si (%23,7) nadiren, 36’sı (%20,3) bazen, 48’i (%27,1) genellikle ve 19’u (%10,7) her zaman cevabını vermiştir.

9. sorudaki “İnternet’e daha fazla zaman ayırma isteğim, geçmişe göre sürekli artıyor” ifadesine katılımcıların 39’u (%22) hiçbir zaman, 41’i (%23,2) nadiren, 38’i (%21,5) bazen, 43’ü (%24,3) genellikle ve 16’sı (%9) her zaman cevabını vermiştir.

Tablo8

Bağımlılıkta Süre Artışı alt boyutunun betimsel istatistik değerleri

		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her zaman	Toplam	OSS	α
a7	Sayı	103	42	22	8	2	177	1,667	,771
	%	58,2%	23,7%	12,4%	4,5%	1,1%	100,0%	,939	
a8	Sayı	32	42	36	48	19	177	2,887	
	%	18,1%	23,7%	20,3%	27,1%	10,7%	100,0%	1,287	
a9	Sayı	39	41	38	43	16	177	2,751	
	%	22,0%	23,2%	21,5%	24,3%	9,0%	100,0%	1,290	

*OSS: Ortalama standart sapma

** α : Cronbach's Alpha

Dördüncü Faktör: Sosyal İlişkilerde Olumsuz Sonuçlar (Tablo 9)

12. sorudaki “İnternet kullanmaya başladığımdan beri, bazı arkadaşlarım benden uzaklaştı” ifadesine katılımcıların 138’i (%78) hiçbir zaman, 29’u (%16,4) nadiren, 6’sı (%3,4) bazen, 2’si (%1,1) genellikle ve 2’si (%1,1) her zaman cevabını vermiştir.

13. sorudaki “Çok değer verdiğim kişiler, İnternet’te çok fazla zaman harcadığımdan benden şikâyetçi oluyorlar” ifadesine katılımcıların 107’si (%60,5) hiçbir zaman, 43’ü (%24,3) nadiren, 16’sı (%9) bazen, 10’u (%5,6) genellikle ve 1’i (%0,6) her zaman cevabını vermiştir.

14. sorudaki “Okul / meslek / aile ve benzeri yaşamımdaki verimliliğim İnternet kullanmam yüzünden azalıyor” ifadesine katılımcıların 88’i (%49,7) hiçbir zaman, 47’si (%26,6) nadiren, 28’i (%15,8) bazen, 4’ü (%2,3) genellikle ve 10’u (%5,6) her zaman cevabını vermiştir.

15. sorudaki “Çok değer verdiğim kişiler bende, İnternet kullanmaya başladığımdan beri olumsuz yönde değişiklikler olduğunu söylüyorlar” ifadesine katılımcıların 132’si (%74,6) hiçbir zaman, 29’u (%16,4) nadiren, 13’ü (%7,3) bazen ve 3’ü (%1,7) genellikle cevabını vermiştir. Bu soruya “her zaman” cevabını veren katılımcı olmamıştır.

Tablo9

Sosyal İlişkilerde Olumsuz Sonuçların alt boyutunun betimsel istatistik değerleri

		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her zaman	Toplam	OSS	α
a12	Sayı	138	29	6	2	2	177	1,310	,715
	%	78,0%	16,4%	3,4%	1,1%	1,1%	100,0%	,698	
a13	Sayı	107	43	16	10	1	177	1,615	
	%	60,5%	24,3%	9,0%	5,6%	,6%	100,0%	,910	
a14	Sayı	88	47	28	4	10	177	1,875	
	%	49,7%	26,6%	15,8%	2,3%	5,6%	100,0%	1,118	
a15	Sayı	132	29	13	3	0	177	1,361	
	%	74,6%	16,4%	7,3%	1,7%	0,0%	100,0%	,694	

*OSS: Ortalama standart sapma

** α : Cronbach's Alpha

Beşinci Faktör: Çalışma ve Verimlilikte Olumsuz Sonuç (Tablo 10)

16. sorudaki “İnternet’te daha fazla zaman geçirebilmek için sık sık sorumluluklarımı aksatıyorum” ifadesine katılımcıların 86’sı (%48,6) hiçbir zaman, 58’i (%32,8) nadiren, 22’si (%12,4) bazen, 8’i (%4,5) genellikle ve 3’ü (%1,7) her zaman cevabını vermiştir.

17. sorudaki “İnternet yüzünden bazen randevularımı kaçırıyorum” ifadesine katılımcıların 149’u (%84,2) hiçbir zaman, 17’si (%9,6) nadiren, 9’u (%5,1) bazen ve 2’si (%1,1) genellikle cevabını vermiştir. Bu soruya her zaman cevabını veren katılımcı olmamıştır.

18. sorudaki “Online dünyasını keşfettiğim andan itibaren başkalarıyla daha az zaman geçiriyorum” ifadesine katılımcıların 103’ü (%58,2) hiçbir zaman, 42’si

(%23,7) nadiren, 25'i (%14,1) bazen, 5'i (%2,8) genellikle ve 2'si (%1,1) her zaman cevabını vermiştir.

19. sorudaki "İnternet'le öylesine sık ve yoğun meşgul oluyorum ki bazen işverenlerimle/ okulla/ aile bireyleri ile sorunlarım oluyor" ifadesine katılımcıların 128'i (%72,3) hiçbir zaman, 30'u (%16,9) nadiren, 13'ü (%7,3) bazen, 5'i (%2,8) genellikle ve 1'i (%0,6) her zaman cevabını vermiştir.

Tablo10

Çalışma ve Verimlilikte Olumsuz Sonuç alt boyutunun betimsel istatistik değerleri

		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Genellikle	Her zaman	Toplam	OSS	α
a16	Sayı	86	58	22	8	3	177	1,77	0,750
	%	48,6%	32,8%	12,4%	4,5%	1,7%	100,0%	,948	
a17	Sayı	149	17	9	2	0	177	1,23	
	%	84,2%	9,6%	5,1%	1,1%	0,0%	100,0%	,591	
a18	Sayı	103	42	25	5	2	177	1,64	
	%	58,2%	23,7%	14,1%	2,8%	1,1%	100,0%	,90	
a19	Sayı	128	30	13	5	1	177	1,42	
	%	72,3%	16,9%	7,3%	2,8%	,6%	100,0%	,79	

*OSS: Ortalama standart sapma

** α : Cronbach's Alpha

Farklı Değişkenlere Göre İBÖ Alt Faktörlerindeki Ortalama Farklar

Ölçeğin alt boyutlarını bağımsız örneklem T Testi ile incelemek için öncelikle normallik dağılımı sağlayıp sağlamadığı Kolmogorov Simirnov Testi ile incelenmiş ve normal dağılmadığı görülmüştür. Bu sebeple iki grubun ortalaması Mann Whitney U Testi ile incelenerek karşılaştırılmıştır. Grup sayısını üç ve daha fazla grubun ortalaması ile karşılaştırmak için ise Kruskal Wallis H Testi ile inceleme yapılmıştır.

İnternet bağımlılık ölçeğinin alt boyutlarının ortalamalarının yaşa göre, cinsiyete göre, yaşanan yere göre ve İnternet'e kolay ulaşım durumuna göre ortalamalarının farklılığı incelendiğinde istatistiksel olarak bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

İnternet bağımlılık ölçeğinin alt boyutlarının ortalamalarının kendisinde İnternet bağımlılığı olduğunu düşünme durumuna göre ortalamalarının farklılığı incelendiğinde bütün alt boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel olarak bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Bütün alt boyutlarda İnternet bağımlısı olduğunu düşünenlerin ortalamaları İnternet bağımlısı olduğunu düşünmeyenlerden daha yüksektir.

Sonuç ve Öneriler

İnternet günümüzün en yaygın bilgi erişim ve edinim ortamıdır. İnternet'i marhırce kullanabilen bireyler, hem gündelik yaşamlarında, hem de iş ortamlarında işlerini kolaylıkla halledebilmekte, emek ve zamandan tasarruf edebilmekte ve yaşam boyu öğrenme süreçlerini kesintisiz olarak sürdürebilmektedir. İnternet'in getirdiği imkân ve alışkanlıklar kişilerin İnternet kullanım sürelerini arttırmakta ve bu

artış, insan hayatında bir araç olan İnternet'in zamanla bir amaca dönüşmesine sebep olmaktadır. Hayati bir amaca dönüşen İnternet kullanımı ise kontrol edilemeyen bir bağımlılığın habercisi olabilmektedir.

Bu çalışmada, kişinin ruhsal, fiziksel ve sosyal yaşamını olumsuz olarak etkileyen bir dürtü kontrol bozukluğu olan İnternet bağımlılığının MÜBBY öğrencileri arasındaki yaygınlığı araştırılmıştır. Sonuç olarak -ölçek parametrelerine göre- 177 öğrencinin 17'sinin (%9,6) "İnternet bağımlısı" olduğu; 20'sinin (%11,3) bağımlılık riski taşıdığı ve 140'nın (%79,1) bağımlı olmadığı görülmüştür.

Cinsiyet, yaş, sınıf, mezun olunan lise türü, İnternet'e kolay ulaşım ulaşamama durumu, yaşanılan mekân ve kendisinde İnternet bağımlılığı olup olmadığına ilişkin kişisel değerlendirme değişkenlerinin öğrencilerin İnternet bağımlılığı düzeylerine etkisini sorgulayan ikinci araştırma sorusuna karşılık olarak bütün bu değişkenlerden sadece sonucunda anlamlı karşılık bulunduğu tespit edilmiştir. Buna göre, İnternet bağımlısı olduğunu düşünenlerin alt boyutlardaki ortalamaları İnternet bağımlısı olduğunu düşünmeyenlerden daha yüksektir.

Kişinin duygusal yaşantısına, psikolojik durumuna, algı yeterliliğine ve diğer insanlarla uyumuna olumsuz etkilerde bulunan İnternet bağımlılığının bir tek kişide dahi görülmesi istenmeyen bir durumdur. Bu sebeple 171 öğrencinin % 9,6'sının İnternet bağımlısı olması da dikkate alınması gereken bir meseledir. 17 İnternet bağımlısı öğrencinin ileride 17 bilgi merkezinde görev alabileceği göz önünde bulundurulursa, konunun önemi daha iyi anlaşılacaktır. Bağımlı olma riski taşıyan 20 öğrencinin de yakın zamanda tam manasıyla İnternet bağımlısı olacağı ihtimali hesaba katılınca 37 bilgi ve belge merkezinin kurumsal performansının azalacağı, vizyon ve misyonlarına ulaşmalarının zorlaşacağı ileri sürülebilir. Çünkü yapılan araştırmalar İnternet bağımlısı bireylerin iş yapabilirliklerinin azaldığını ve bu sebeple kurum verimliliklerinin düştüğünü göstermektedir. Verimliliği düşen 37 kurumun toplumdaki meslek temsili imajı da olumsuz olarak etkilenecek, bu durumdan hem kurumlar, hem arşivcilik ve kütüphanecilik mesleği, hem de zihinlerdeki kütüphane algısı ciddi zararlar görecektir.

Öğrencilerin 71'i (%40,1) kendini İnternet bağımlısı olarak tanımlarken, 106'sı (%59,9) İnternet bağımlısı olmadığını düşünmektedir. Araştırmanın parametrelerine göre ise İnternet bağımlısı olduğunu düşünen 71 öğrencinin 15'i bağımlıdır ancak 56 öğrenci bağımlı olmadığı halde olduğunu düşünmektedir. Bağımlı olmadığını söyleyen 106 öğrencinin 104'ü ölçek sonuçlarına göre bağımlı değildir ama 2'si bağımlı olduğu halde olmadığını düşünmektedir.

Ölçek sonuçlarına göre İnternet bağımlısı olan 15 öğrencinin kendi durumlarının farkında olması kayda değer bir durumdur. Bununla beraber, bağımlı olmayan 56 öğrencinin kendini bağımlı olarak görmesi, böyle bir etiketi kolayca sahiplenmesi de üzerinde durulması gereken bir noktadır.

İnternet bağımlısı olmadığı halde olduğunu düşünen öğrencilerin, İnternet bağımlılığının bir bozukluk olduğunun farkında olmadıkları, bu bozukluğa sahip olmayı da toplum içinde ilgi çekmeye ve sosyal statülerini arttırmaya sebep olacak farklı bir özellik olarak gördükleri gözlemlenmiştir.

Alkol bağımlılığı, kumar bağımlılığı yahut madde bağımlılığından pek de farklı olmayan İnternet bağımlılığı, tehlikeli görülüyor ve kişisel bir özellikmiş gibi benimseniyorsa, İnternet bağımlılığı hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan öğrencilerin bu konudaki algıları da kapalı olmalıdır. Bu kapalı algının açılması ve öğrencilerin bilinçlendirilmesi için teknolojinin bilinçli kullanımına dair çalışmalar yürütülmeli, ihtiyaç duyan her gruba gerekli eğitimlerin verilmesi sağlanmalıdır.

İnternet'in hayatımızı kolaylaştıran birçok yararlı tarafı yanında bilinçsiz kullanıldığında oluşabilecek zararların anlatılması için öğrencilere yönelik eğitim programları, açık dersler, bu konuyu işleyen sosyal ve kültürel etkinlikler, projeler, bilinçlendirme kampanyaları ve öğrenci kulübü aktiviteleri gerçekleştirilmelidir. Bu çalışmalar, İnternet bağımlısı olma potansiyeli taşıyan kişiler için farkındalığı gündemde tutmak adına önemlidir.

İnternet bağımlısı olduğu tespit edilen öğrencilerin ya tedavi görmeye teşvik edilmesi ya da İnternet bağımlılığını azaltmaya yönelik bilişsel-davranışçı teknikleri uygulama konusunda desteklenmesi bu konuda atılacak en önemli adımlardan biridir. Erden ve Hatun'un (2015, s.53) makalelerinde, ileri düzey İnternet bağımlısı olduğu tespit edilen bir öğrencinin uygulanan bilişsel davranışçı tekniklerle "bağımlılık düzeyinin düştüğü, sağlıklı İnternet kullanım davranışı kazandığı, okul başarısında, aile ve arkadaş ilişkilerinde olumlu yönde ilerlemeler kaydettiği" görülmüştür.

İnternet bağımlılığı konusu hem sosyo-kültürel hem de mesleki açıdan ciddiye alınmalı ve bu konudaki araştırmalar arttırılmalıdır. Bu sebeple yeni çalışmalarda diğer BBY bölümlerinin öğrencileri ve hali hazırda görev yapmakta olan bilgi hizmeti personelinin İnternet bağımlılık düzeyleri de araştırma konusu yapılmalı ve incelenmelidir.

Teşekkür

SPSS 23 programının hukuki olarak kullanımı ve analizler konusundaki desteklerinden dolayı Yıldız Teknik Üniversitesi İstatistik Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. İbrahim Demir'e teşekkür ederim.

Kaynakça

- Akdeniz, F. ve Alkan M. (t.y.) Bipolar bozukluk hakkında bilgilendirme kitapçığı. İzmir: Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (1995). Mental bozuklukların tanısall ve sayısal el kitabı (DSM IV). (E. Körođlu, Çev.). (4. bs.). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi, 1(1), 55-67.
- Balcı, A. (2009). Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Balcı, Ş. ve Gülnar, B. (2009). Üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve internet bağımlılarının profili. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 6(1), 5-22.
- Batıgün, A. D. ve Kılıç, N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. Türk Psikoloji Dergisi, 26(67), 1-10.
- Beard, K. W. ve Wolf, E. M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for Internet addiction. Cyber Psychology and Behavior, 4(3), 377-383.
- Beck, A. (2008). Bilişsel terapi ve duygusal bozukluklar. (A. Türkcan ve V. Öztürk, Çev.). İstanbul: Litera Yayınları.
- Borg, W. ve Gall, M.D. (1989). Educational research an introduction. 5.bs, New York ve Londra: Longman.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Caplan, S. E. (2002). Problematic Internet use and psychosocial well-being: Development of a theory based cognitive-behavioral measurement instrument. Computers in Human Behavior, 18(5), 553-575.
- Carmines, E. G. ve Zeller, R. A. (1982). Reliability and validity assessment. 5th ed. Beverly Hills: Sage Publications Inc.
- Chan, P.A. ve Rabinowitz, T. A. (2006). Cross-sectional analysis of video games and attention deficit hyperactivity disorder symptoms in adolescents. Ann Gen Psychiatry, 24, 5-16.
- Çavuş, S., Ayhan, B. ve Tuncer, M. (2016). Bilgisayar oyunları ve bağımlılık: Üniversite öğrencileri üzerine bir alan araştırması. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 2016 (43), 265-289.
- Davis, R. A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological Internet use. Computers in Human Behavior, 17(2), 187-195.
- Davis, R. A., Flett, G. L. ve Besser, A. (2002). Validation of a new scale for measuring problematic Internet use: Implications for pre-employment screening. Cyber Psychology & Behavior, 5 (4), 331-345.
- Erden, S. ve Hatun, O. (2015). İnternet bağımlılığı ile başa çıkmada bilişsel davranışçı yaklaşımın kullanılması: Bir olgu sunumu. Addicta: The Turkish Journal on Addictions, 2(1), 53-83.
- Griffiths, M. D. (2005). A components model of addiction within a biopsychosocial framework. Journal of Substance Use, 10(4), 191-197.

- Greenfield D. N. (1999). Psychological characters of compulsive Internet use: A preliminary analysis. *Cyber Psychology Behavior*, 2(5), 403-412.
- Hahn, A. ve Jerusalem, M. (2001). Internetsucht: reliabilität und validität in der online-forschung. 10 Aralık 2016 tarihinde http://www.andre-hahn.de/downloads/pub/2001/2001b_InternetsuchtReliabilitaet_und_Validitaet_in_der_Online-Forschung.pdf adresinden erişildi.
- Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2004-2016: Son üç ay içinde bireylerin yaş grubuna göre bilgisayar ve İnternet kullanım oranları. (2016, Mart) Türkiye İstatistik Kurumu. 05 Aralık 2016 tarihinde http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1028 adresinden erişildi.
- Jacobs, K. ve Baker, N.A. (2002). The association between children's computer use and musculoskeletal discomfort. *Work*, 18(3), 221-226.
- Kalaman, S. ve Bat, M. (2016). İnternet bağımlılığı ve medya kullanımı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Journal of International Social Research*, 9(47).
- Kandell, J. J. (1998). Internet addiction on campus: The vulnerability of college students. *Cyber Psychology & Behavior*, 1(1), 11-17.
- Köksal, Y. (2015). İnternet bağımlılığı ile İnternette alışveriş ilişkisi üzerine bir inceleme: Üniversite öğrencileri uygulaması, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(12), 117-130.
- Kutlu, M., Savcı, M., Demir, Y. ve Aysan, F. (2016). Young İnternet bağımlılığı testi kısa formunun Türkçe uyarlaması: Üniversite öğrencileri ve ergenlerde geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17, 69-76.
- Morahan-Martin, J. ve Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological Internet use among college students. *Computers in Human Behavior*, 16(1), 13-29.
- Öztürk, Ö. Odabaşoğlu G., Eraslan D., Genç, Y. ve Kalyoncu, Ö. A. (2007). İnternet bağımlılığı: Kliniği ve tedavisi. *Bağımlılık Dergisi*, 8(1), 36-41.
- Shapira, N. A., Goldsmith, T. D., Keck, P. E., Khosla, U. M. ve McElroy, S. L. (2000). Psychiatric features of individuals with problematic Internet use. *Journal of Affective Disorders*, 57(1-3), 267-272.
- Şahin, C. ve Korkmaz, Ö. (2011). İnternet bağımlılığı ölçeğinin Türkçe uyarlaması. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 101-115.
- Şahin, M. Sarı, S. V., Özer, Ö. ve Er, S. H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 257-270.
- Tuncer, N. (2000). Çocuk ve İnternet kullanımı. *Türk Kütüphaneciliği*, 14(2), 205-212.
- Vaugeois, P. (2006). *Cyberaddiction: Fundamentals and perspectives*. Canada: Centre Québécois de Lutte aux Dépendances.
- Widyanto, L. ve Griffiths, M. D. (2006). 'Internet Addiction': A Critical Review, *Int J Ment Health Addict* 4: 31-51.
- Yang, C. K., Choe, B. M., Baity, M., Lee, J. H. ve Cho, J. S. (2005). SCL-90-R and 16PF Profiles of senior high school students with excessive Internet use. *Canadian Journal of Psychiatry*, 50 (7), 407-414.
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a clinical disorder. *Cyber Psychology and Behavior*, 1(3), 237-244.

- Young, K. S.(1999). Internet addiction: symptoms, evaluation and treatment. 20 Mart 2017 tarihinde <http://netaddiction.com/articles/symptoms.pdf> adresinden erişildi.
- Young, K. S. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402-441.
- Young, K. S. (2007). Cognitive behaviour therapy with Internet addicts: Treatment outcomes and implications. *Cyber Psychology and Behavior*, 10(5), 671-679.
- Yuan, K. Qin, W. Wang, G. Zeng, F. Zhao, L. Yang, X. ve Tian, J. (2011). Microstructure abnormalities in adolescents with internet addiction disorder. *Plos One*, 6(6), 1-8.
- Zorbaz, O. ve Tuzgöl Dost, M. (2014). Lise öğrencilerinin problemlili internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi [Hacettepe University Journal of Education]*, 29(1), 298-310.